

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

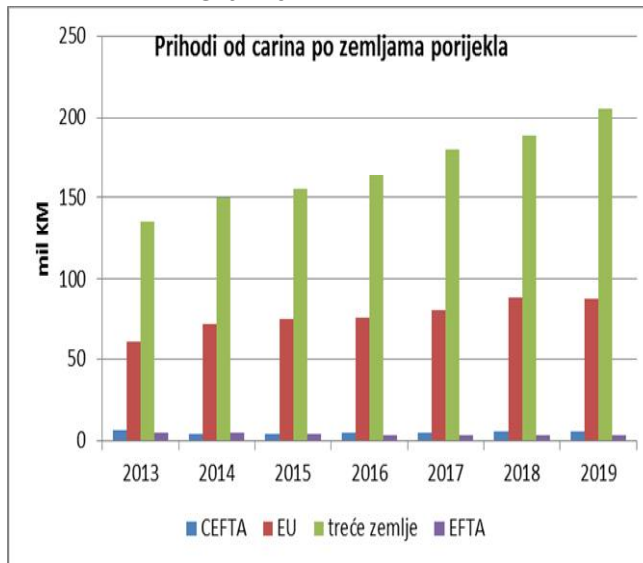

Broj
Број
Number **176/177**

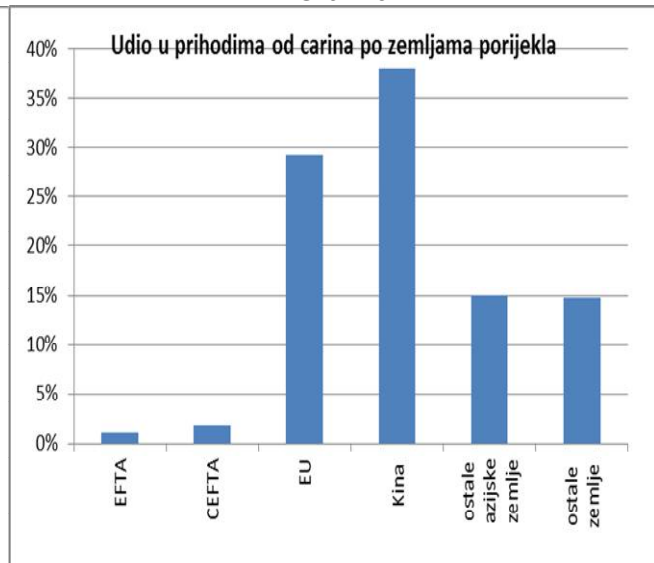
U fokusu...

U januaru 2020. nastavljen je pozitivan trend u naplati prihoda od carina iz decembra 2019.godine. Prema preliminarnom izvještaju UIO rast naplate prihoda od carina je bio 2%. Iako su prihodi od carina izgubili svoju značajnost koju su imali u prošlosti za finansiranje budžeta svih nivoa vlasti (u 2006. udio prihoda od carina u prihodima od indirektnih poreza je iznosio 13%, a u 2019. tek 4,6%) za fiskalnu konsolidaciju vlada u BiH i dalje su značajan izvor prihoda, te svako ozbiljnije smanjenje može dovesti do destabilizacije budžeta.

Grafikon 1

Grafikon 2

Carine se naplaćuju na uvoz roba iz trećih zemalja i ograničen opseg roba iz EU/CEFTA/EFTA. Grafikon 1 pokazuje rastući trend prihoda od carina na uvoz roba iz trećih zemalja, među kojima je najznačajniji partner Kina (Grafikon 2). Koliki je značaj roba azijskog porijekla za naplatu carina ukazuje i činjenica da prihodi od carina na uvoz dobara iz Kine i ostalih azijskih zemalja premašuju 53% naplaćenih prihoda od carina u 2019. Pojava epidemije koronavirusa, čije se razmjere još ni ne naziru, već ozbiljno otežava odvijanje poslovne saradnje svijeta, uključujući i BiH, sa azijskim zemljama. S obzirom na visok rast uvoza iz Kine i azijskih zemalja u decembru 2019. od 13% može se pretpostaviti da se radi o višemjesečnim nabavkama, te se negativni efekti pojave koronavirusa na razmjenu sa azijskim zemljama, a time i na naplatu prihoda od carina u BiH, mogu očekivati narednih mjeseci, ukoliko se do tada virus ne stavi pod kontrolu.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Naplata prihoda od indirektnih poreza u 2019	2
Analiza raspodjele prihoda od indirektnih poreza za 2019. godinu	24

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

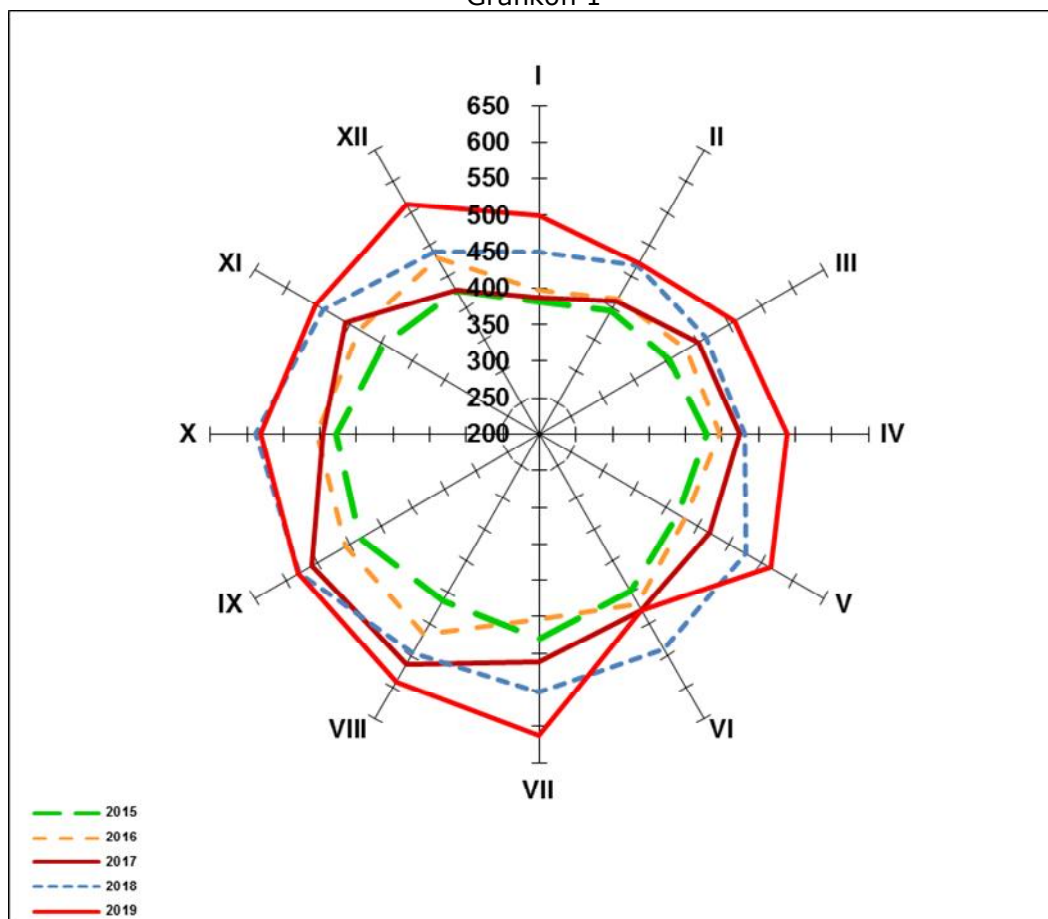
Naplata prihoda od indirektnih poreza u 2019

(pripremila: dr.sc. Dinka Antić)

UKUPNA NAPLATA

U 2019. godini neto naplata indirektnih poreza je bila veća za 321,1 mil KM, odnosno za 5,2% u odnosu na 2018. Posmatrajući shemu naplate prihoda u 2019. godini u odnosu na prethodne dvije godine primjetno je vidno poboljšanje (Grafikon 1). Drugi zaključak koji se nameće jeste djelomični povratak na tradicionalnu shemu naplate prihoda, koju karakterizira niža naplata prihoda u prvom kvartalu, te rast potrošnje, a time i prihoda od indirektnih poreza, u ljetnim mjesecima i predpraznično vrijeme krajem godine. Za razliku od 2019., posljednjih nekoliko godina zabilježena su značajna odstupanja u odnosu na tu shemu, sa višim stopama rasta u prvom kvartalu i padom prihoda krajem godine.

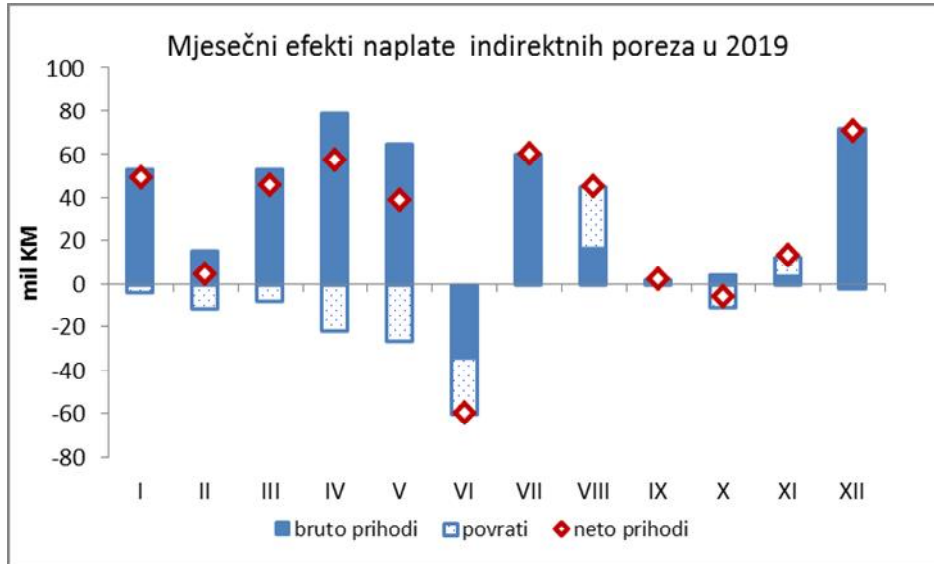
Grafikon 1

Mjesečni efekti kretanja priliva i odliva sa jedinstvenog računa u 2019. (Grafikon 2) pokazuju da je naplata bruto prihoda oscilirala, ali je bila kontinuirano u pozitivnoj zoni rasta, osim u mjesecu junu kad je zabilježen pad prihoda. Primjetna je i polarizacija u shemi isplate povrata, koju odlikuje rast isplata u prvom dijelu godine, te pad isplata u drugom dijelu godine. Kao rezultat navedenih trendova u bruto naplati prihoda i isplatama povrata ostvarene su pozitivne stope rasta

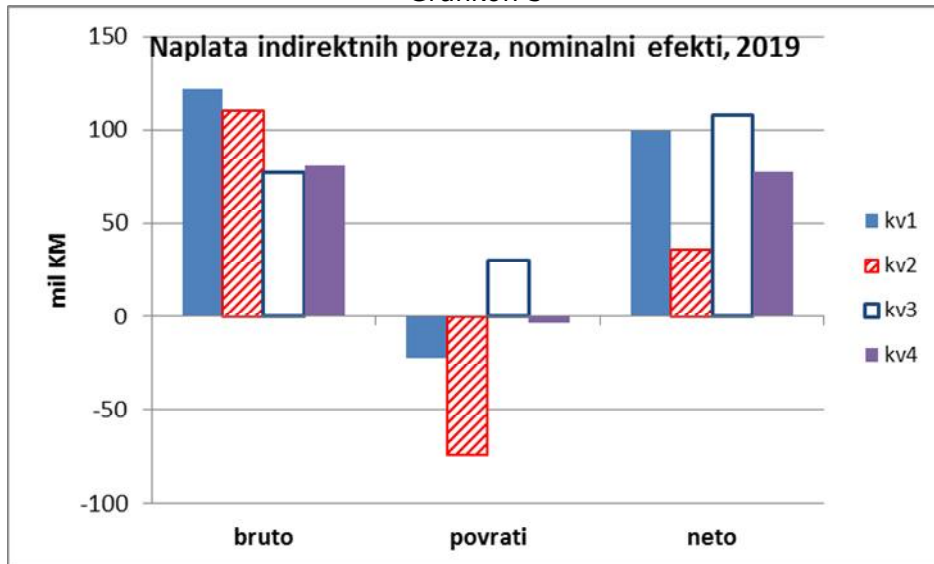
neto prihoda u svim mjesecima, osim u junu i oktobru, sa snažno izraženim oscilacijama neto efekata, od -60 mil KM u junu do +76 mil KM u decembru.

Grafikon 2

Kvartalni nominalni efekti naplate prihoda pokazuju usporavanje rasta bruto naplate u drugom polugodištu 2019, te oscilacije u isplataima povrata, sa visokim odlivom u drugom kvartalu i pozitivnim efektima u drugom dijelu godine (Grafikon 3). S druge strane, najveći nominalni efekti neto naplate prihoda ostvareni su u trećem kvartalu. To ukazuje na sve veći značaj sezonske potrošnje nerezidenata na naplatu prihoda od indirektnih poreza u BiH.

Grafikon 3

Kvartalna analiza naplate prihoda od indirektnih poreza pokazuje da pozitivni trendovi u naplati indirektnih poreza traju već pet i po godina u kontinuitetu, sa izuzetkom pada prihoda u četvrtom kvartalu 2017., koji nije posljedica pada bruto naplate već prolongiranja isplata povrata iz trećeg kvartala iste godine u četvrti kvartal (Grafikon 4). Stope rasta su niže nego u 2018., što je i

očekivano, s obzirom da je naplata prihoda u 2018.godini uključivala efekte povećanja stope namjenske putarine.

Grafikon 4

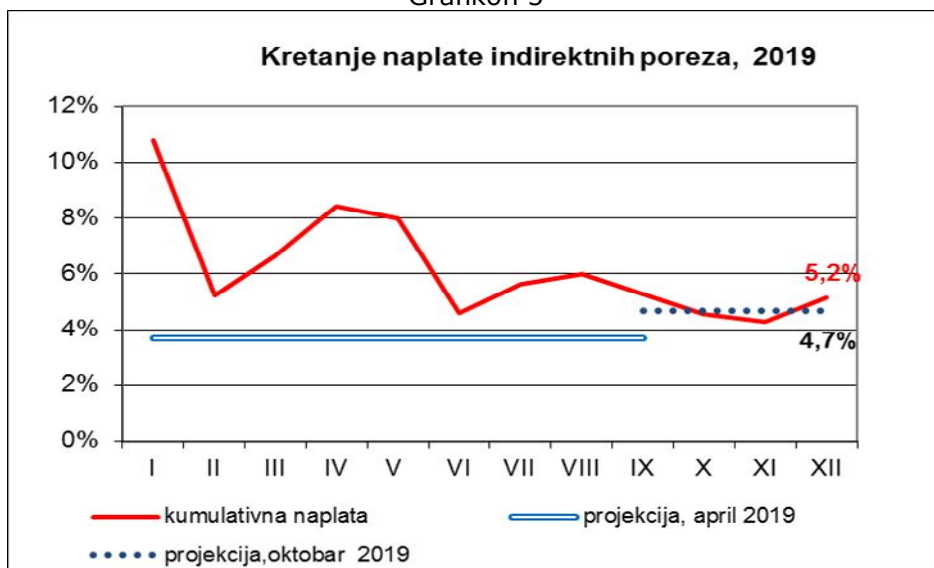

U 2019.g. najviša stopa rasta je ostvarena u prvom kvartalu, kada je iznosila 7,2% (Grafikon 4). Posmatrajući trendove naplate može se zaključiti da je stopa rasta prihoda u prvom kvartalu 2019. viša u odnosu na preostale kvartale. Potrebno je naglasiti da naplata prihoda u prvom kvartalu uključuje i efekte izmjena Zakona o akcizama. Budući da se izmjene Zakona primjenjuju od 1.2.2018. mjesec januar 2019. sadrži i efekte povećane stope putarine. U strukturi ostvarenog rasta prihoda od indirektnih poreza u prvom kvartalu 2019. navedeni efekti su doprinijeli sa 1,4 procentna poena, a na nivou cijele godine sa 0,3 procentna poena godišnje stope rasta neto naplate. Pored navedenog, visoka stopa rasta u prvom kvartalu 2019. je dijelom bila i pod utjecajem rasta potrošnje, što je doprinijelo rastu domaćeg PDV-a. Drugo, duhanska industrija je dio dodatnog poreznog opterećenja snosila na teret vlastite dobiti, kako bi se lakše amortizirao utjecaj rasta specifične akcize na maloprodajne cijene cigareta, što je u konačnici rezultiralo rastom prihoda od akciza na duhanske prerađevine. Treće, potrošnja derivata se stabilizirala, a potom i povećala nakon posljednje korekcije poreza na derivate nafte 1.2.2018. U drugom kvartalu 2019. je ostvarena stopa rasta od 2,3%, što predstavlja najniži kvartalni rast u 2019. Niska stopa rasta je posljedica snažnog pada prihoda u junu 2019., u prvom redu, PDV-a. Utjecaj loše naplate PDV-a je dijelom ublažen rastom prihoda od akciza na duhanske prerađevine, kao posljedice odlaganja prevaljivanja dodatnog poreznog tereta na maloprodajne cijene i u drugom kvartalu, te najave korekcije cijena cigareta u julu. U trećem kvartalu je zabilježen rast prihoda od 6,4%. Ubrzavanje rasta naplate rezultat je snažnog rasta naplate prihoda od PDV-a zbog kumulativnog pozitivnog efekta rasta bruto PDV-a i usporavanja isplata povrata, te naplate akciza na duhan zbog rasta sezonske potrošnje (nerezidenti, dijaspora). Kraj trećeg i prva dva mjeseca četvrtog kvartala 2019. donijeli su stagnaciju naplate prihoda zbog slabije naplate bruto PDV-a i akciza. Međutim, snažna naplata prihoda od PDV-a i akciza na duhanske prerađevine u decembru je donijela visoke neto efekte i u konačnici kvartalni rast od 4,8%.

Kumulativna naplata u 2019. bila je 0,5 procentnih bodova iznad revidiranih oktobarskih projekcija (Grafikon 5), odnosno nominalno za 29,3 mil KM. Jedna od pretpostavki revidiranih projekcija bila je i zadržavanje cijena cigareta u 2020., nakon okončanja procesa harmonizacije akciznog opterećenja cigareta sa minimalnom akcizom EU u 2019., na nivou iz 2019. Međutim, najava povećanja maloprodajnih cijena od 1.1.2020. je bila okidač za gomilanje zaliha cigareta kod distributera pred kraj godine u očekivanju povećanja potrošnje. Budući da se akcize na

cigarete plaćaju *ex ante*, prije potrošnje, efekti najave povećanja maloprodajnih cijena u 2020. na prihode od akciza su se prelili iz 2020. u 2019.godinu. Stoga, može se zaključiti, da je **glavni faktor bržeg rasta prihoda od indirektnih poreza u odnosu na revidirane projekcije bio rast naplate akciza na duhanske prerađevine u decembru 2019.**

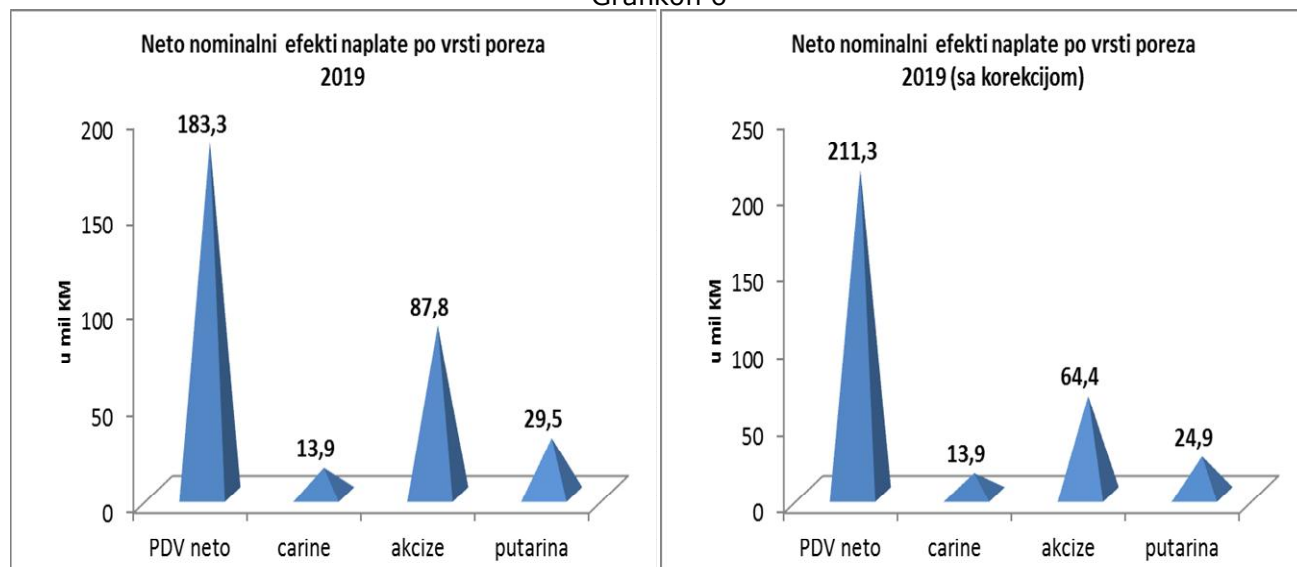
Grafikon 5

TRENDOVI PO VRSTI PRIHODA

Prema izvještaju UIO najveći pozitivni neto efekti u 2019. ostvareni su u naplati PDV-a (183,3 mil KM), akciza (87,8 mil KM), putarina (29,5 mil KM) i carina (13,9 mil KM) - (Grafikon 6, prikaz lijevo).

Grafikon 6

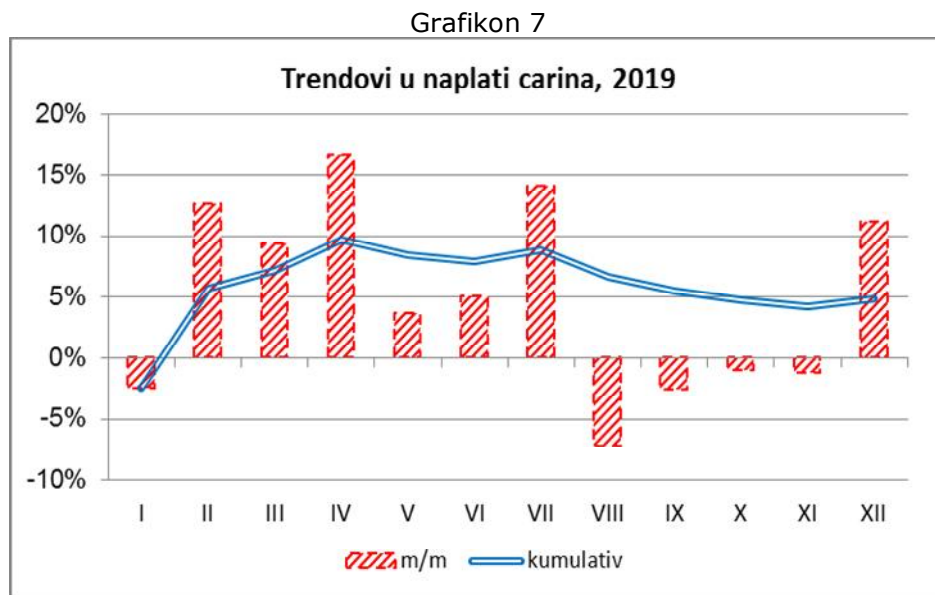

Međutim, zbog masivne kompenzacije obveza za akcize na naftne derivate i obveza za putarinu potraživanjima po osnovu PDV-a (porezni kredit) tokom 2018.godine došlo je do značajnih

odstupanja strukture naplaćenih prihoda u odnosu na onu koja je prikazana u neto gotovinskom izvještaju UIO. U 2018. godini je naplata akciza/putarine neopravdano smanjena, dok je, s druge strane, naplata PDV-a neopravdano povećana za iznos prihoda koji su, umjesto da su isplaćeni kao povrat, korišteni za plaćanje budućih obveza obveznika. U 2019. godini je bilo obrnuto. Zbog niže statističke osnovice stope rasta prihoda od akciza na derivate nafte su precijenjene, a zbog više statističke osnovice stope rasta PDV-a potcijenjene. Nakon korekcije prihoda za iznos kompenzacije nominalni pozitivni efekti u naplati PDV-a iznose 211,3 mil KM (vid Grafikon 6, prikaz desno), dok je na akcizama *de facto* ostvaren rast prihoda od 64,2 mil KM. Manje korekcije naniže izvršene su i na prihodima od putarine (vid. Grafikon 6, prikaz desno).

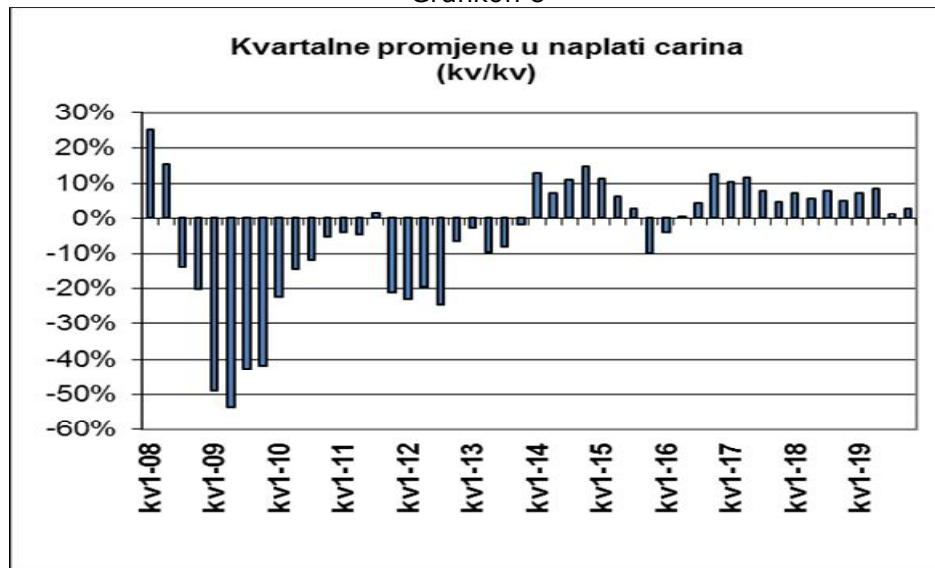
Carine

Naplata prihoda od carina u 2019. je imala kontinuirani pozitivni trend sedam mjeseci, da bi sljedeća četiri mjeseca bila u negativnoj zoni rasta (Grafikon 7, „m/m“). U decembru je zabilježen snažan rast prihoda od carina od 11,7%, što je dovelo do oporavka ukupne naplate, te je 2019. okončana sa stopom rasta od 4,9% (Grafikon 7, „kumulativ“).

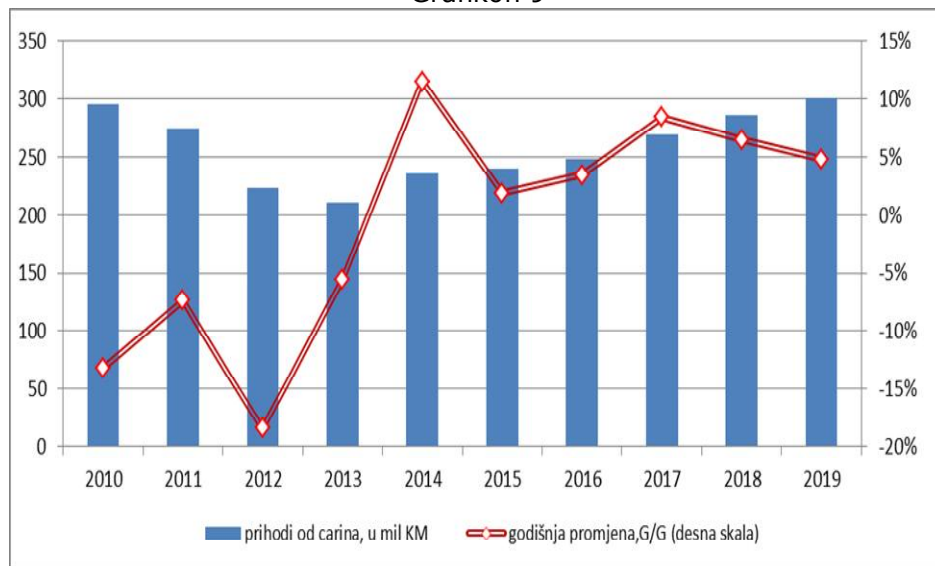
Kvartalni prikaz trendova (Grafikon 8) pokazuje stabilan rast prihoda od carina od 2016. godine, sa usporavanjem u posljednja dva kvartala 2019. U prvom kvartalu ostvaren je rast prihoda od 7,1%, a u drugom 8,5%. Zbog lošije naplate u drugom dijelu godine ostvarene su niže stopa rasta prihoda od carina u trećem i četvrtom kvartalu od 1,3% i 3,1% respektivno (Grafikon 8).

Grafikon 8

Pregled godišnje naplate prihoda od carina pokazuje kontinuirani nominalni rast prihoda nakon okončanja perioda petogodišnjeg smanjenja i ukidanja carina na najveći dio uvoza dobara iz EU. Adaptacija SSP u 2017. nije dovela do gubitka prihoda od carina, već je, naprotiv, ostvaren snažan rast, koji je nastavljen i u 2019. (Grafikon 9). Ipak, usporavanje stope rasta u posljednje dvije godine ukazuje na promjene u faktorima koji determiniraju naplatu carina (veličina uvoza i struktura po zemljama porijekla, kretanje ekonomije BiH, investicija i dr.).

Grafikon 9

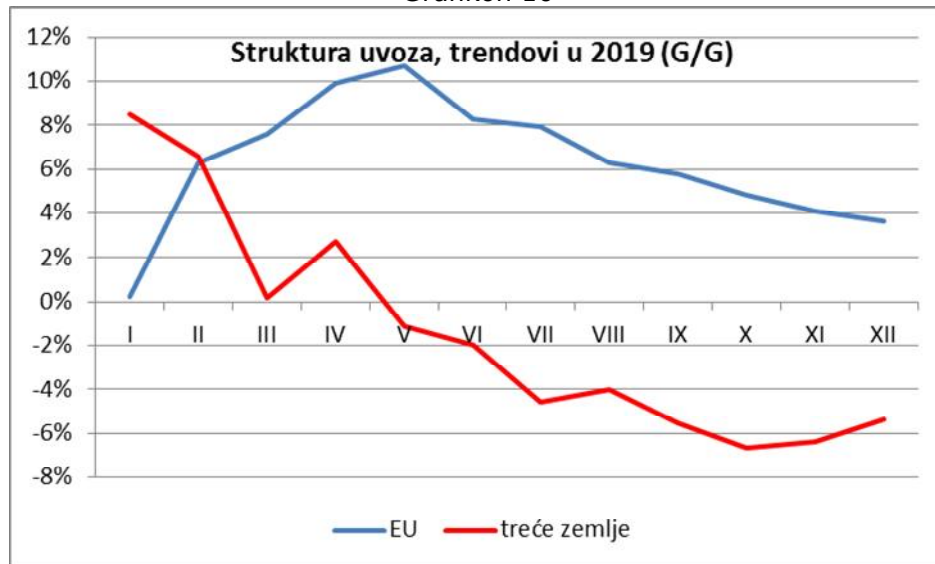

Imajući u vidu da je najveći dio uvoza dobara u BiH već liberaliziran, pod režimom carina se nalazi ograničen broj roba iz EU, te uvoz iz trećih zemalja. Prema podacima Agencije za statistiku BiH¹ uvoz dobara podrijetlom iz EU u 2019. povećan je za 3,6% (Grafikon 10). U istom periodu uvoz iz trećih zemalja je pao za 5,4% (Grafikon 10). Može se zaključiti da su razlozi za niže stope rasta prihoda od carina usporavanje rasta ekonomije u BiH, što dovodi do manjeg uvoza, kako za

¹ Saopćenje „Statistika robne razmjene sa inozemstvom“, decembar 2019. www.bhas.gov.ba.

investicije, tako i za potrošnju dobara iz trećih zemalja i pored činjenice da je uvoz dobara iz Kine u 2019. bilježio rast od 8,2%. Razlog usporavanja uvoza iz trećih zemalja je i pad uvoza iz Rusije koji je, u odnosu na 2018. prepolovljen.

Grafikon 10

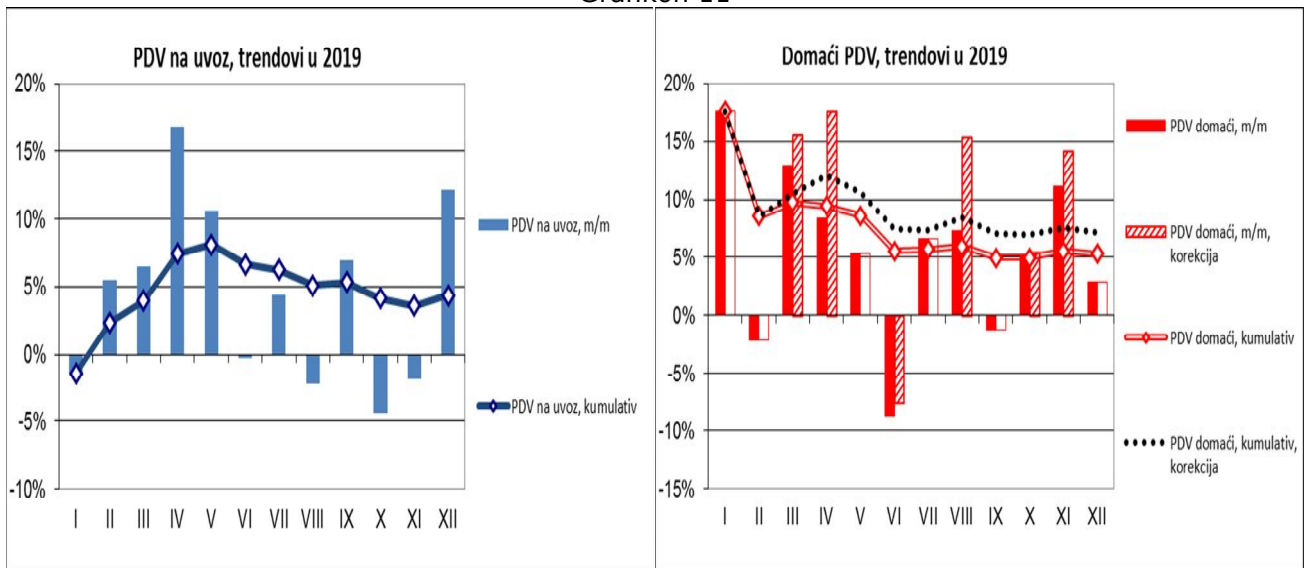

PDV

Bruto PDV

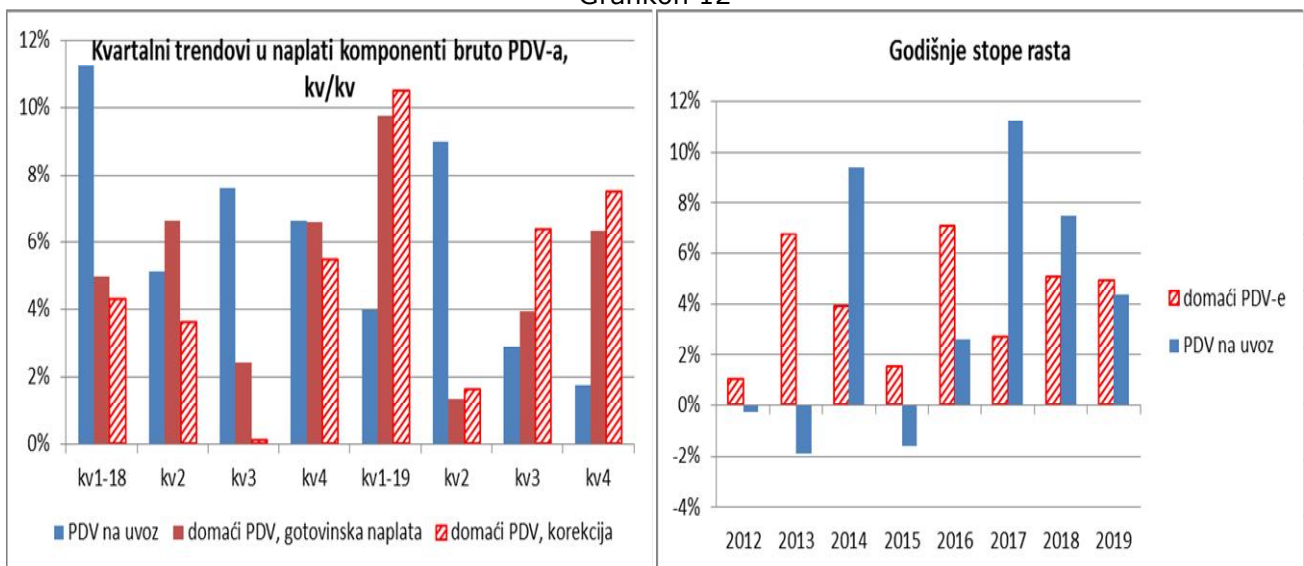
U 2019. bruto naplata PDV-a je rasla po stopi od 4,7%. Nakon dužeg perioda oscilatornog trenda u decembru je PDV-a na uvoz naplaćeno 12,2% više nego u istom mjesecu 2018, što je povećalo kumulativni rast na 4,4% (Grafikon 11, prikaz lijevo). S druge strane, naplata domaćeg PDV-a u decembru 2019. bila je 2,9% veća nego u istom mjesecu 2018., što je usporilo kumulativnu stopu rasta na 5,3% (Grafikon 11, prikaz desno). Budući da je osnovica za poređenje domaćeg PDV-a bila precijenjena zbog korištenja PDV kredita za plaćanje obveza za akcize na derivate nafte potrebno je iz osnovice iz 2018. isključiti iznos kompenzacije. Nakon korekcije kumulativna stopa rasta domaćeg PDV-a u 2019 iznosi 7,2% (Grafikon 11, prikaz desno, linija ●●●●).

Grafikon 11

Kvartalna poređenja pokazuju značajno usporavanje rasta naplate domaćeg PDV-a, uzrokovano smanjenjem uvoza, te postepeni rast naplate domaćeg PDV-a, što se može povezati sa rastom domaće potrošnje i potrošnje nerezidenata, pogotovo u trećem kvartalu (Grafikon 12, prikaz lijevo). Korekcija osnovice iz 2018. za iznos kompenziranih prihoda povećava kvartalni rast domaćeg PDV-a.

Grafikon 12

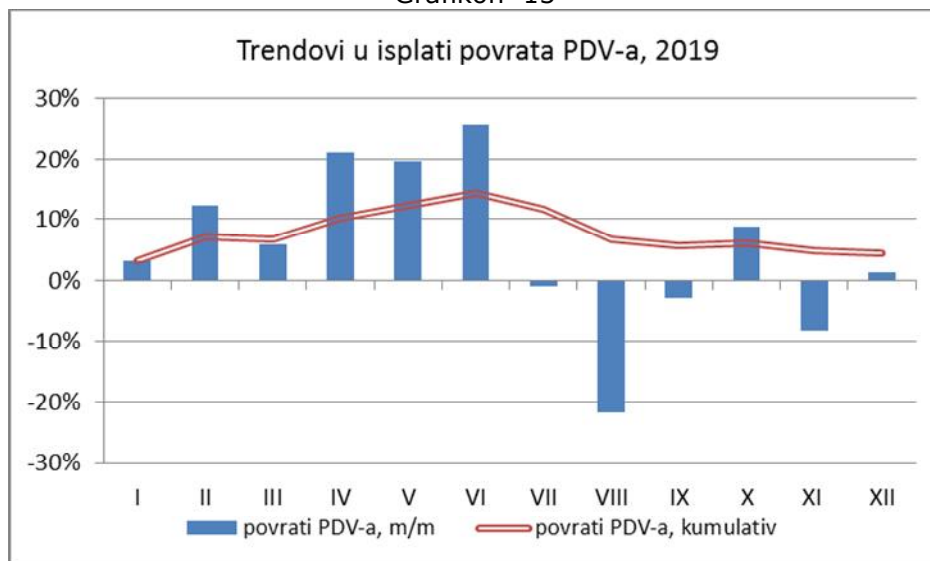

Poređenja godišnjih stopa rasta komponenti bruto PDV-a (Grafikon 12, prikaz desno) ukazuju na zaključak da se, nakon osciliranja u prethodnim godinama i ostvarenja visoke stope rasta u 2017, stopa rasta PDV-a na uvoz usporava u skladu sa usporavanjem uvoza. Na drugoj strani, naplata domaćeg PDV-a je stabilnija, sa pozitivnim stopama rasta u cijelom posmatranom periodu. Pri tome treba imati u vidu da je stopa rasta domaćeg PDV-a zbog kompenzacije obveza za akcize na derivate nafte u 2018. precijenjena, a u 2019. potcijenjena. Nakon korekcija stopa rasta domaćeg PDV-a u 2018. iznosila je 3,2%, a u 2019. 7,2%.

Povrati PDV-a

Visoke isplate povrata PDV-a su bile bitno obilježje naplate prihoda od indirektnih poreza u prethodnim godinama. Podaci o povratima u 2019. ukazuju na suprotna kretanja u polugodištima, gdje je prvo polugodište obilježio rast isplata povrata iz mjeseca u mjesec, a drugo oštar pad isplata povrata koji je doveo do smanjenja kumulativne stope rasta povrata sa 14,4%, koliko je ostvareno za šest mjeseci, na svega 4,5% (Grafikon 13, linija kumulativa). U takvim okolnostima mjesečne stope rasta su snažno oscilirale, od -22% do +25,5%. Stabilizacija i, nakon toga, pad isplata povrata može se povezati sa padom uvoza i izvoza, pogotovo u drugom polugodištu kada je prestao sa radom „Aluminij“ kao veliki izvoznik.

Grafikon 13

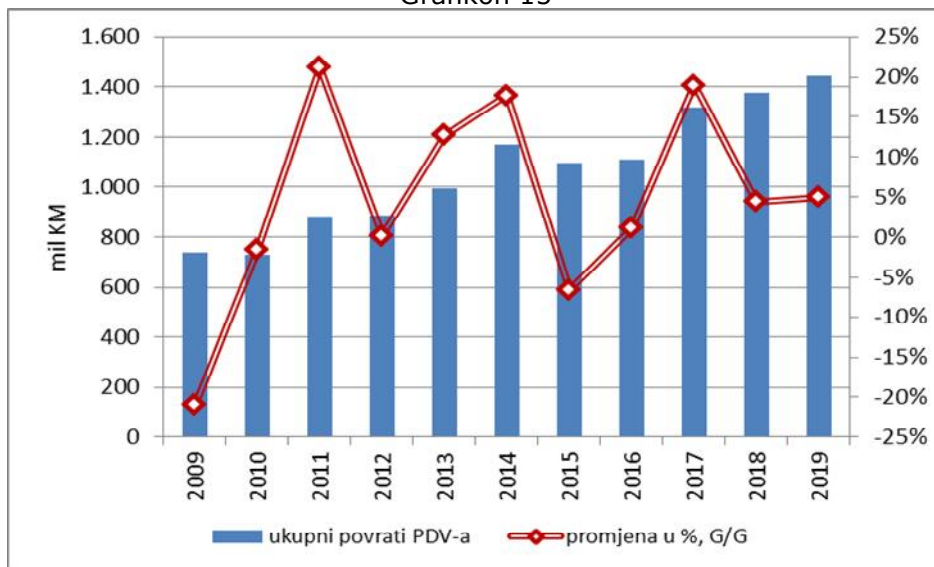
Kvartalni pregled isplata povrata PDV-a još više ukazuje na gore opisane oscilacije, koje su dijelom bile karakteristične i za 2018, nakon godina sa stabilnim trendom rasta. U prvom kvartalu zabilježen je rast od 6,7%, u drugom čak 22,9%, a, potom, slijedi pad u trećem kvartalu od 9,2%, te skroman rast u četvrtom od 1% (Grafikon 14).

Grafikon 14

Godišnji pregled isplaćenih povrata PDV-a ukazuje da se nastavlja trend usporavanja nominalnih isplata koji je započeo u 2018. godini. (Grafikon 15).

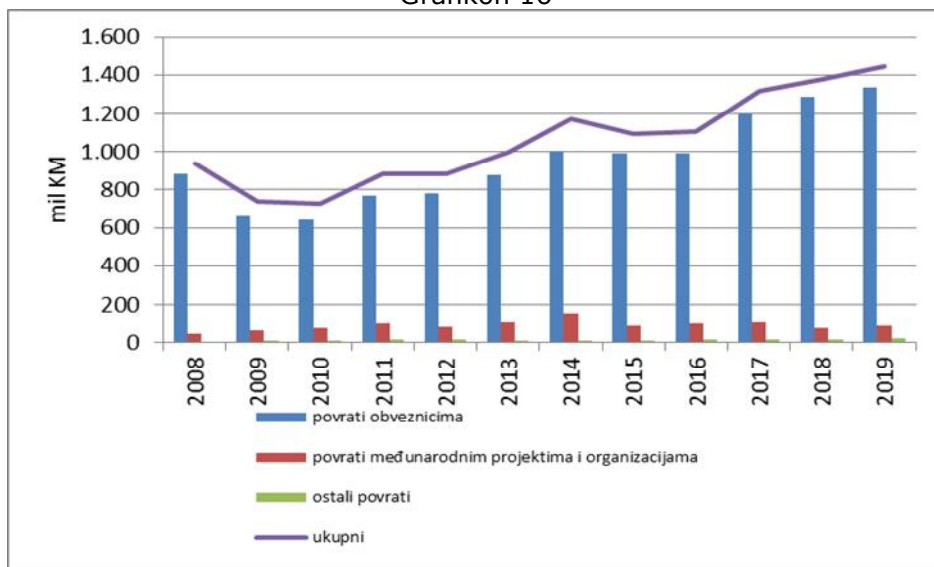
Grafikon 15

Prosječno godišnje izdvajanje povrata iz bruto naplate PDV-a u 2019. iznosilo je 26,1%, što je za 0,1 procentni poen manje nego u 2018., odnosno 0,6 procentna poena manje nego u 2017. kada je ostvaren istorijski maksimum (Tabela 4). Udio povrata PDV-a obveznicima je manji za 0,1 p.p., dok je udio povrata međunarodnim projektima veći za 0,2 p.p. u odnosu na 2018.

Analitika povrata PDV-a pokazuje da je obveznicima u 2019. isplaćeno 49,3 mil KM povrata više nego u 2018. S druge strane, povrati PDV-a međunarodnim projektima bili su veći za 12,2 mil KM u odnosu na 2018., što ukazuje na ponovni rast ulaganja u infrastrukturu i ostale projekte financirane od strane međunarodnih finansijskih institucija.

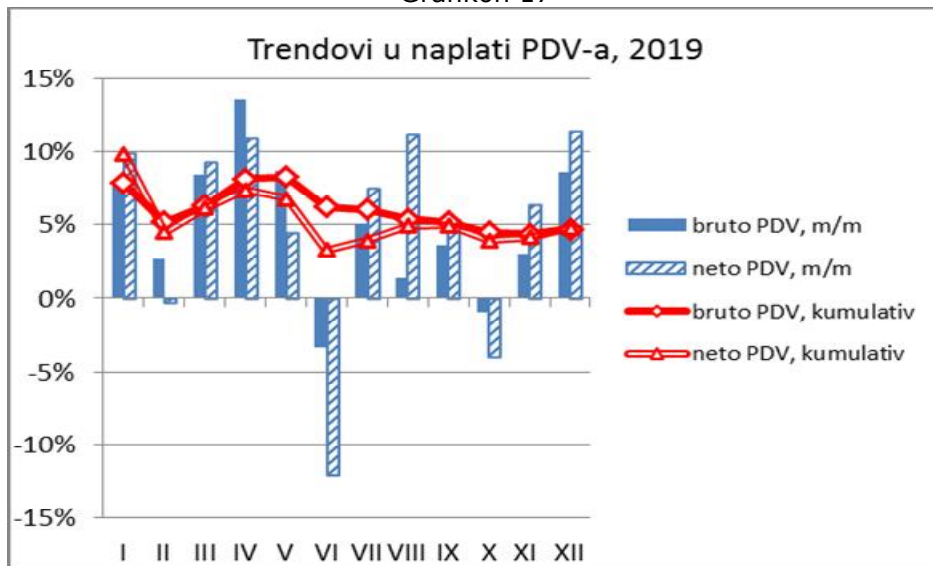
Grafikon 16

Neto PDV

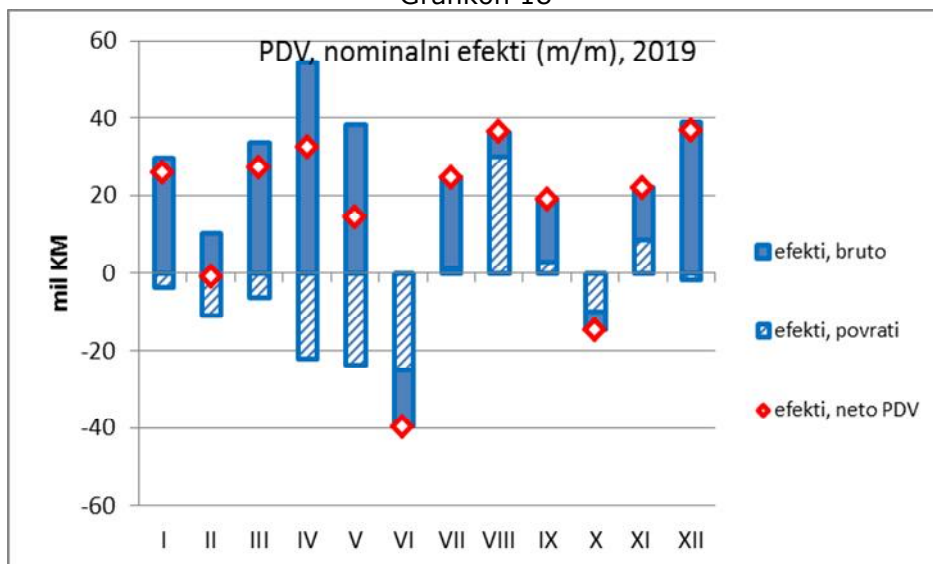
Rast bruto naplate uz usporeniji rast povrata predstavljao je dvostruki pozitivni faktor rasta neto PDV-a. Na nivou godine ostvaren je rast neto PDV-a od 4,87% (Grafikon 17). Analiza mjesečne naplate PDV-a pokazuje pozitivan trend tokom cijele 2019.godine, sa izuzetkom juna i oktobra. U decembru je ostvaren rast od visokih 11,6%, što je donijelo čak 1 procentni poen godišnjeg rasta neto PDV-a.

Grafikon 17

Mjesečnu naplatu karakteriziraju snažne oscilacije, kao posljedica oscilacija bruto naplate i povrata. Maksimalni mjesečni neto efekat je iznosio 36 mil KM u kolovozu, a najveći negativni efekat -40 mil KM u junu 2019. (Grafikon 18).

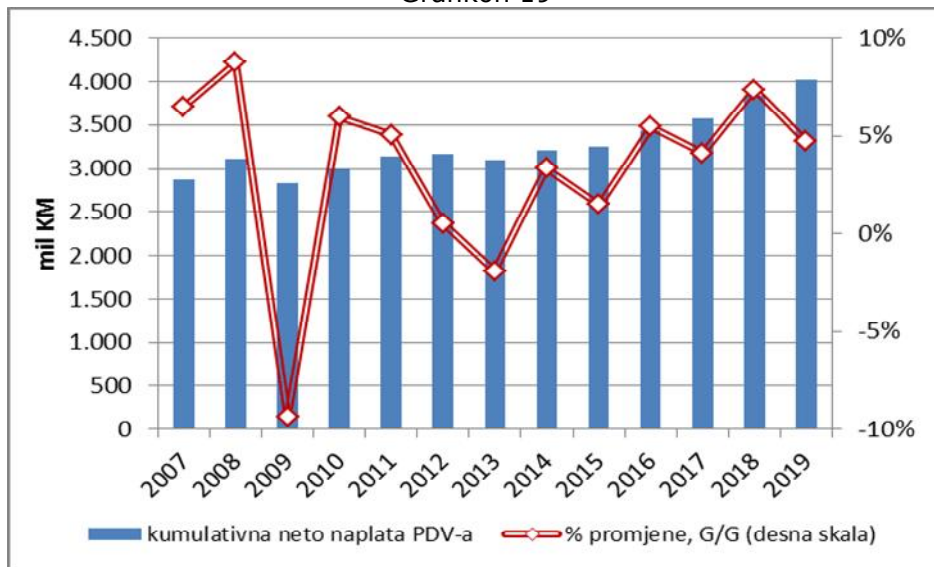
Grafikon 18

U nominalnom smislu u 2019.godini UIO je naplatila rekordan iznos neto PDV (Grafikon 19). Treba imati u vidu da je stopa rasta neto PDV-a i dalje iznad rasta potrošnje, što ukazuje da postoje i drugi faktori koji utječu na naplatu PDV-a, a koji nisu obuhvaćeni statistikom potrošnje, a time ni

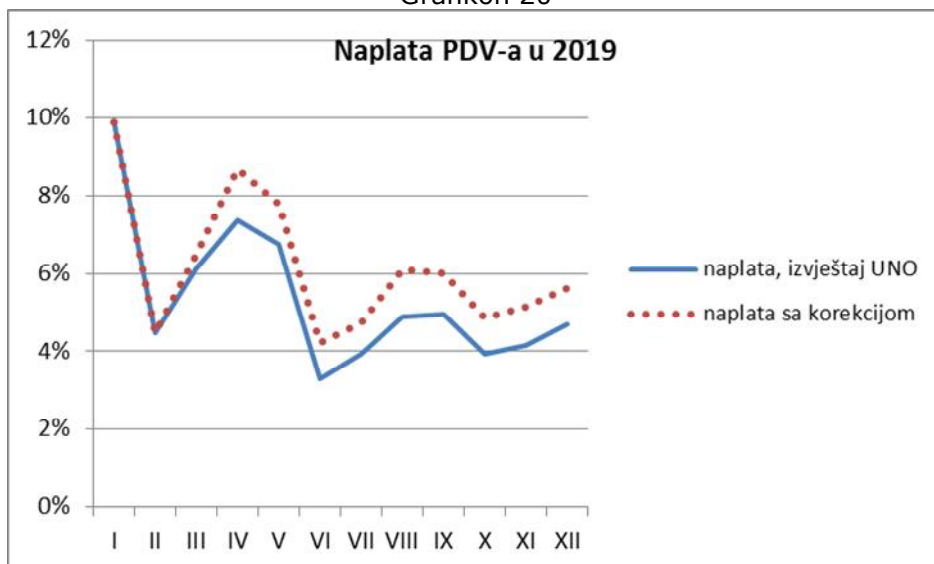
projekcijama potrošnje. Jedan od faktora rasta je znatan rast ulaganja u stalna sredstva u posljednje tri godine², kao što je stanogradnja, koja je u konjunkturi posljednjih godina, velikim dijelom podstaknuta isplatom stare devizne štednje³. Nadalje, važan faktor naplate PDV-a u 2019. jeste i efikasnost naplate i modernizacija administriranja PDV-om (uvođenje elektronske prijave) koja omogućava efikasnije sprovođenje kontrola.

Grafikon 19

Treba imati u vidu da se radi o stopi rasta koja proizilazi iz neto gotovinskog izvještavanja UIO. Budući da je značajan dio obveza po osnovu domaće akcize na derivate nafte i putarine u 2018. bio plaćen iz PDV kredita osnovica za poređenje sa naplatom u 2019. je precijenjena. Korekcijom osnovice za iznos kompenzacije iz PDV kredita stopa rasta neto PDV-a u 2019. iznosi čak 5,7% (Grafikon 20, linija ●●●).

Grafikon 20

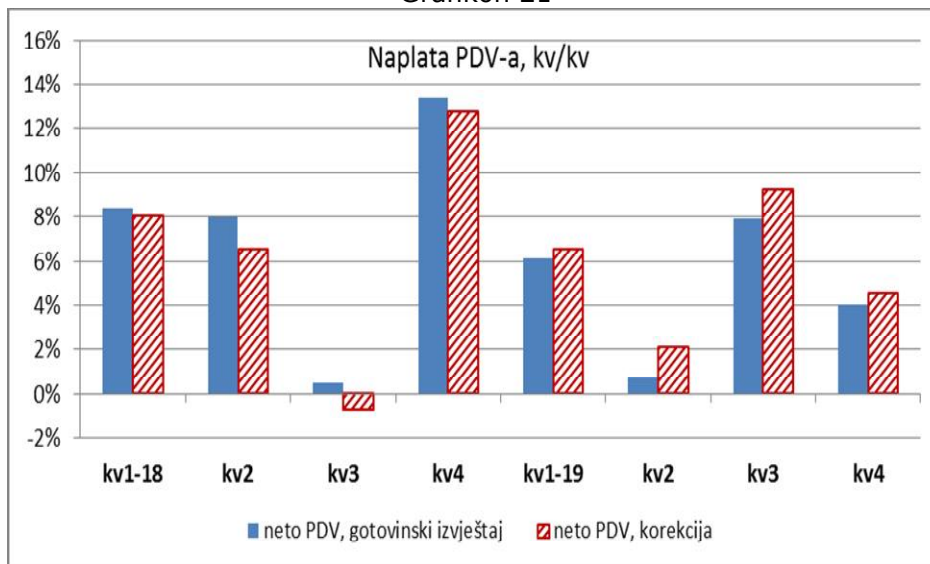

² Bruto investicije u stalna sredstva (*Gross fixed capital formation – GFCF*) su prema podacima Agencije za statistiku BiH u 2017. i 2018. u odnosu na 2016. bile veće za 9%, odnosno za 21,6%.

³ Radi se staroj deviznoj štednji iz Ljubljanske banke, čija je isplata sa kamatama započela krajem 2016.godine.

U prvom kvartalu zabilježen je rast neto PDV-a od 6,1%, u drugom svega 0,7% zbog rasta isplata povrata. Stagnacija, a potom i pad povrata, uz snažni rast naplate akciza, u trećem kvartalu su donijeli rast od 8%, dok je u četvrtom rast prepolovljen na 4,3%, zbog slabije bruto naplate u oktobru i novembru. Kvartalna poređenja nakon korekcija osnovice iz 2018. zbog prebijanja poreznih kredita sa obvezama za akcize na derivate nafte pokazuju pozitivne stope rasta, koje su više od onih koje proizilaze iz neto gotovinskih izvještaja UIO (Grafikon 21).

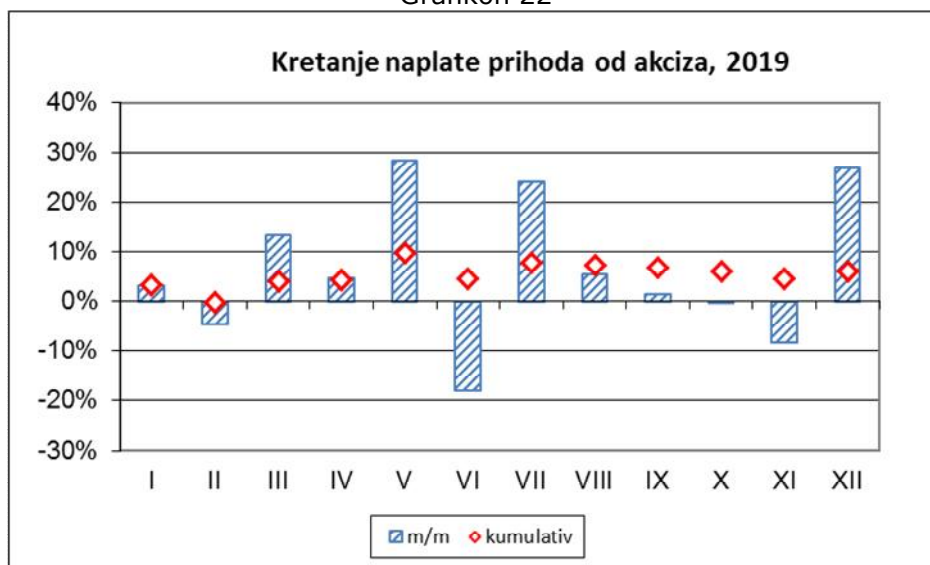
Grafikon 21

Akcize

U decembru je zabilježen snažan rast prihoda od akciza od 26,8%, što je pozitivno djelovalo na kumulativnu stopu rasta, tako da je 2019. okončana sa stopom rasta od 6,1% (Grafikon 22). Naplatu akciza u 2019. obilježili su pozitivni trendovi u većem dijelu godine, sa visokim stopama rasta u maju i julu, te decembru. Pad prihoda je zabilježen samo u tri mjeseca.

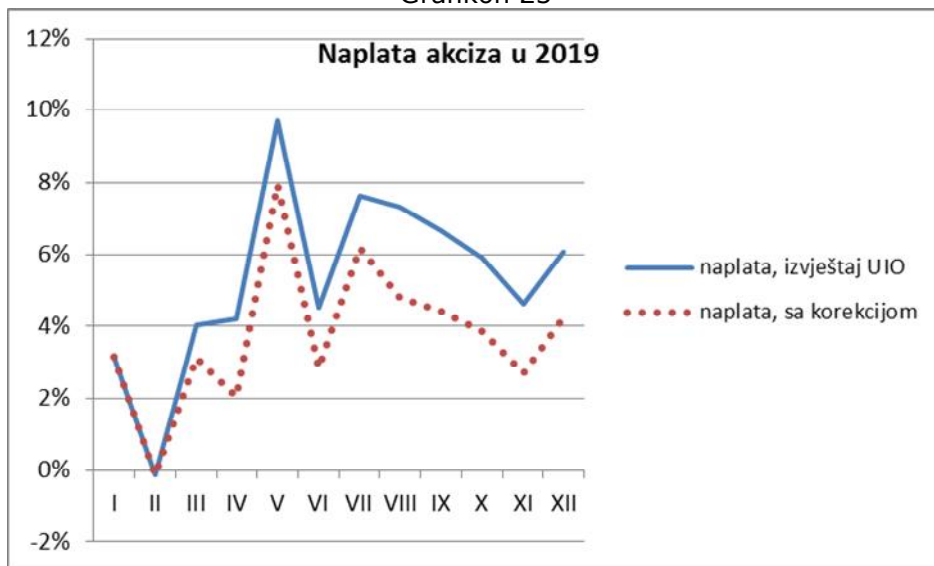
Grafikon 22

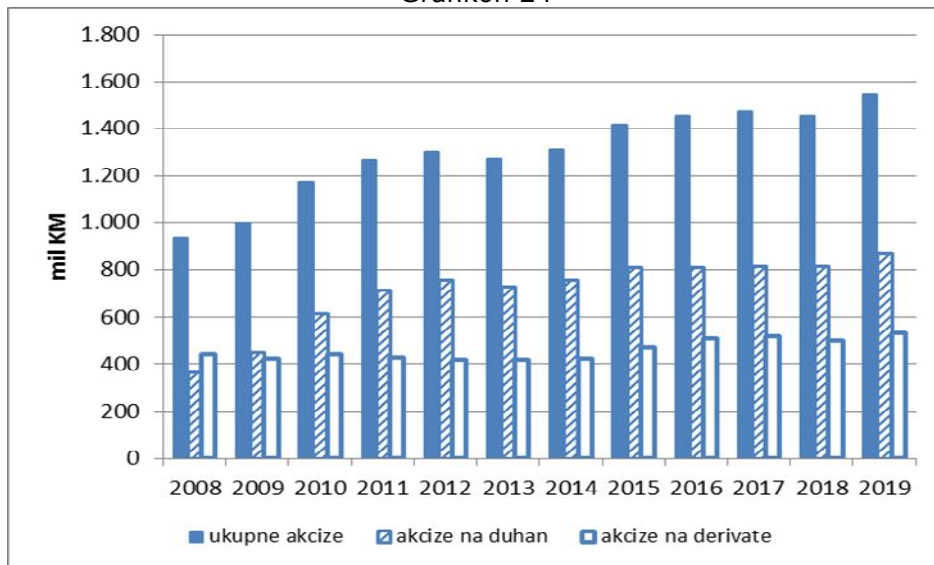
Pozitivan rast u decembru uglavnom je ostvaren u naplati akciza na većinu akciznih proizvoda (duhanske prerađevine, naftni derivati, pivo,..), dok je pad zabilježen samo u naplati akciza na kahvu i bezalkoholna pića.

Budući da je značajan dio obveza za akcizu na derivate nafte u 2018. bio plaćen iz PDV kredita učinci naplate akciza iz izvještaja o neto gotovinskom toku su precijenjeni. Nakon korekcija dolazi se do zaključka da je u 2019. ostvaren rast prihoda od akciza od 4,3% (Grafikon 23, linija ●●●).

Grafikon 23

Grafikon 24

Nakon nekoliko godine stagnacije i opadanja prihoda od akciza u 2019. je ostvaren značajan nominalan rast (Grafikon 24). S obzirom na dosadašnje trendove rast je bio neočekivan, pogotovo u naplati akciza na duhanske prerađevine zbog rasta specifične akcize na cigarete početkom godine. Treba imati u vidu gotovinski način izvještavanja o naplati akciza u 2018. te u tom smislu povećati osnovicu za iznos akciza naplaćen kompenzacijom iz PDV kredita u 2018.godini, što, u

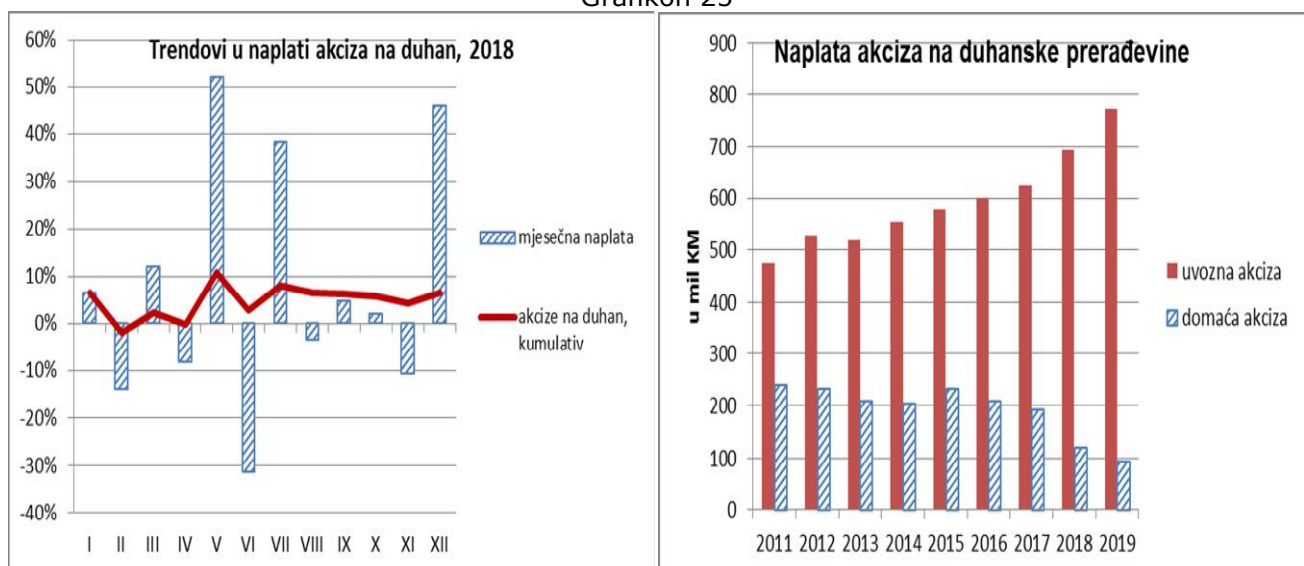
konačnici, povećava ukupan iznos prihoda od akciza u 2018., kao i iznos prihoda od akciza na derivate nafte.

Akcize na duhan

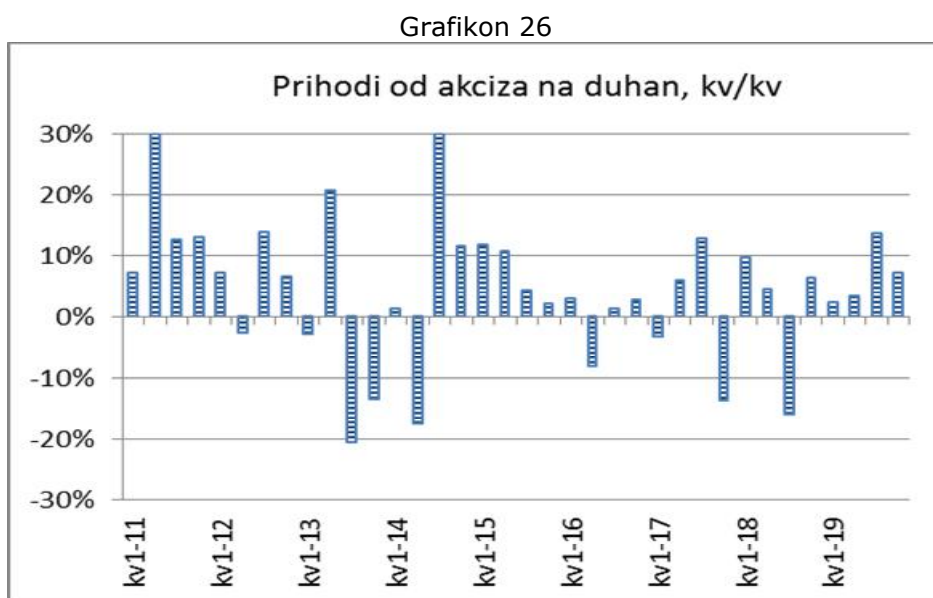
U decembru je zabilježen enorman rast prihoda od akciza na duhan od 46% (Grafikon 25, prikaz lijevo). Nakon povećanja akciza na duhanske prerađevine početkom 2019.godine došlo je do velikog pada potrošnje cigareta, mjereno brojem izdanih markica, iako su duhanske kompanije dodatni porezni teret djelomično financirale iz svoje dobiti čak šest mjeseci. U prvom kvartalu je ostvaren rast prihoda od 2,3%, a u drugom 3,3%, prvenstveno zahvaljujući najavi povećanja cijena od 1.7.2019. što je podstaknulo potrošnju krajem drugog kvartala (Grafikon 26). U trećem kvartalu, zahvaljujući potrošnji dijaspore i nerezidenata (turista, u tranzitu ka Hrvatskoj) došlo je do rasta naplaćenih prihoda od 13,5%, iako su istovremeno povećane maloprodajne cijene cigareta.

Očekivalo se da će u četvrtom kvartalu doći do smirivanja potrošnje, jer je 2019. okončan proces harmonizacije stopa akciza sa minimalnim standardom EU, odnosno zakonskim plafonom od 176 KM/1000 kom cigareta. S obzirom da se prvi put nakon deset godina ulazi u novu fiskalnu i poslovnu godinu bez povećanja akciza na cigarete očekivalo se da će malobrojne velike duhanske kompanije iskoristiti stabilizaciju akcizne politike da stabiliziraju tržište cigareta. Nisu više postojali razlozi za obimnije povećanje cijena cigareta, jer nije došlo do povećanja akciza. S druge strane, svako povećanje cijena bi moglo biti kontraproduktivno zbog obimnog crnog tržišta cigareta, te može predstavljati dodatni motiv za korištenje legalnog i nelegalnog rezanog duhana. Međutim, umjesto da se iskoristi rastući trend dohotka u zemlji i pokuša ekonomijom obima anulirati eventualne gubitke zbog nižih maloprodajnih cijena, kompanije su najavile povećanje maloprodajnih cijena koje je obuhvatilo veliki broj brendova. Može se pretpostaviti da je cilj kompanija bio kratkoročni, da se poboljša bilans 2019. Najave povećanja cijena pred kraj godine obično izaziva povećanje zaliha cigareta kod potrošača. Duhanske kompanije su u decembru 2019. preuzele čak 30% više akciznih markica nego u istom mjesecu 2018., tako da je ukupna količina akciznih markica za 2019. manja tek za 1% od količine za 2018. iako je prosječna ponderirana cijena cigareta bila veća za 5,9%. Da li su ta očekivanja bila opravdana vidjeće se u narednim mjesecima. Budući da se radi o značajnom povećanju količina cigareta na tržištu u kratkom periodu, realno je očekivati pad potrošnje cigareta u prvom kvartalu dok se zalihe ne potroše.

Grafikon 25

Navedena poslovna politika duhanskih kompanija je posljednjih put bila zabilježena u decembru 2011., a od tada je redovito decembar bio mjesec u kojem se preuzimalo drastično manje akciznih markica u odnosu na prethodne mjesece. Neočekivani potez kompanija je zbog *ex ante* uplate akciza donio enorman rast prihoda od akciza u decembru. Na nivou četvrtog kvartala ostvarena je stopa rasta prihoda od akciza od 7,2% (Grafikon 26), a na nivou godine stopa rasta prihoda je povećana na 6,5%, 2 procentna poena više od projekcija.

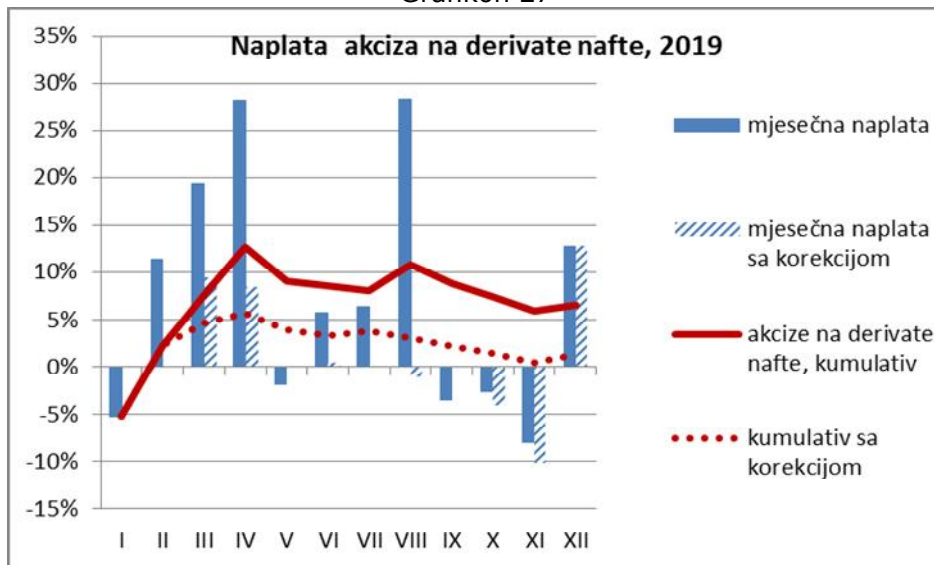

Treba naglasiti da, iako je u decembru zabilježen rast prihoda od akcize na domaće duhanske prerađevine, to nije u značajnijoj mjeri popravilo stanje domaće duhanske industrije. U 2019. nastavljeno je dalje sažimanje domaće proizvodnje, na što ukazuje oštar pad naplaćenih prihoda od akciza (vid. Grafikon 25, prikaz desno).

Akcize na derivate nafte

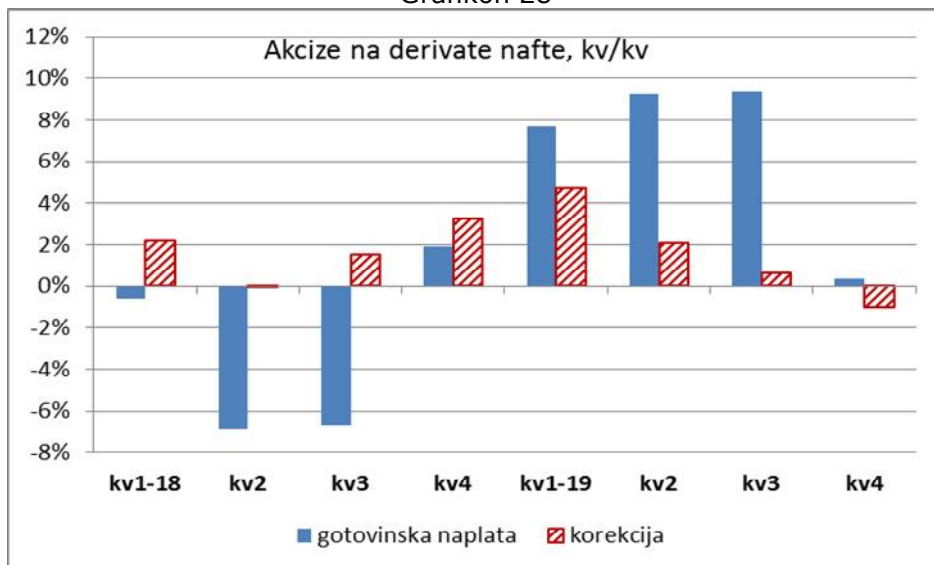
Naplata akciza na derivate nafte je znatno oscilirala tokom godine. Početak godine je obilježio pad naplate, no, narednih nekoliko mjeseci, usprkos turbulencijama na svjetskom tržištu nafte, zabilježene su visoke stope rasta prihoda od akciza na derivate nafte. U prvom kvartalu ostvaren je rast naplate od 7,7%, a u drugom 9,2% (Grafikon 28). Naj snažnije oscilacije su zabilježene u trećem kvartalu, maksimalni mjesečni rast i pad prihoda u septembru (Grafikon 27), no kvartalni rast je ipak dostigao 9,4%. Lošiji trendovi su nastavljeni i u četvrtom kvartalu, da bi u decembru bio ostvaren rast od 12,8%, što je uspjelo anulirati negativne trendove i donijeti skroman rast od 0,3% na nivou kvartala, odnosno 6,5% na nivou godine. Ipak, realna slika trendova u naplati akciza na derivate nafte se može dobiti tek nakon korekcija za iznos prihoda od akciza koji su naplaćeni kompenzacijom sa PDV kreditom. Nakon izvršenih korekcija može se zaključiti da je u 2019. ipak ostvaren rast prihoda od akciza na derivate nafte od 1,6% (Grafikon 27, linija ●●●).

Grafikon 27

Korekcije u osnovici rezultiraju i nižim stopama rasta po kvartalima, a u četvrtom kvartalu je ostvarena i negativna stopa rasta (Grafikon 28).

Grafikon 28

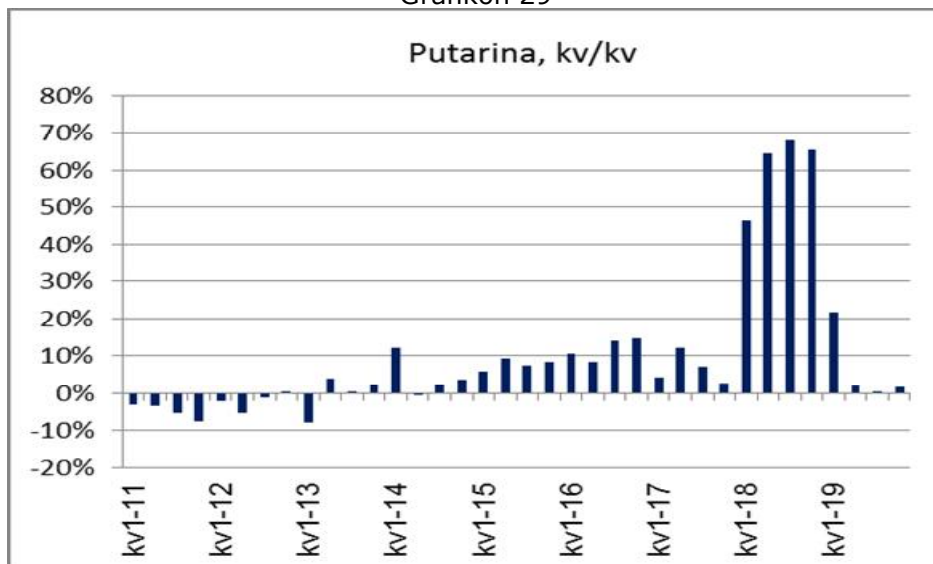
Putarina

Budući da se posljednje izmjene Zakona o akcizama, kojima je povećana stopa namjenske putarine, primjenjuju od 1.2.2018.godine većina efekata u vidu enormnih stopa rasta⁴ prihoda od putarine se ispoljila u 2018., dok su se efekti u 2019. odrazili samo na naplatu putarine u januaru. Iz tog razloga stopa rasta prihoda u prvom kvartalu 2019. iznosila je 21,8%. Ispljivanjem efekata izmjene Zakona došlo je do normalizacije stopa rasta. U drugom kvartalu je ostvarena stopa rasta od 2%, u trećem je došlo do pada prihoda od 0,5%, a četvrtom ponovno rast od 1,6% (Grafikon

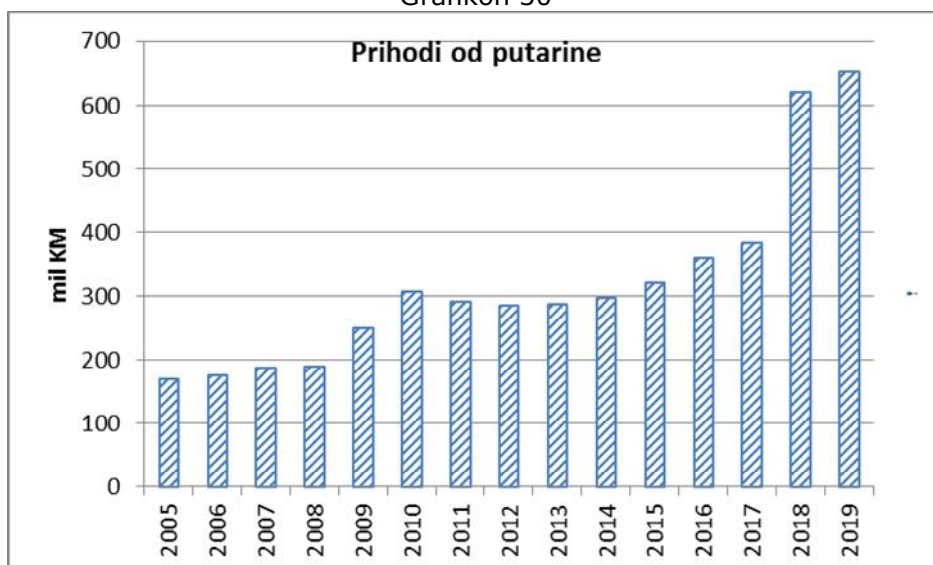
⁴ Stope rasta su bile enormne jer je stopa namjenske putarine povećana sa 0,25 KM/l na 0,40 KM/l, dakle, za 60%.
 Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
 Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

29). U konačnici, na nivou 2019.godine ostvaren je rast prihoda od putarine od 4,9% (Grafikon 30).

Grafikon 29

Grafikon 30

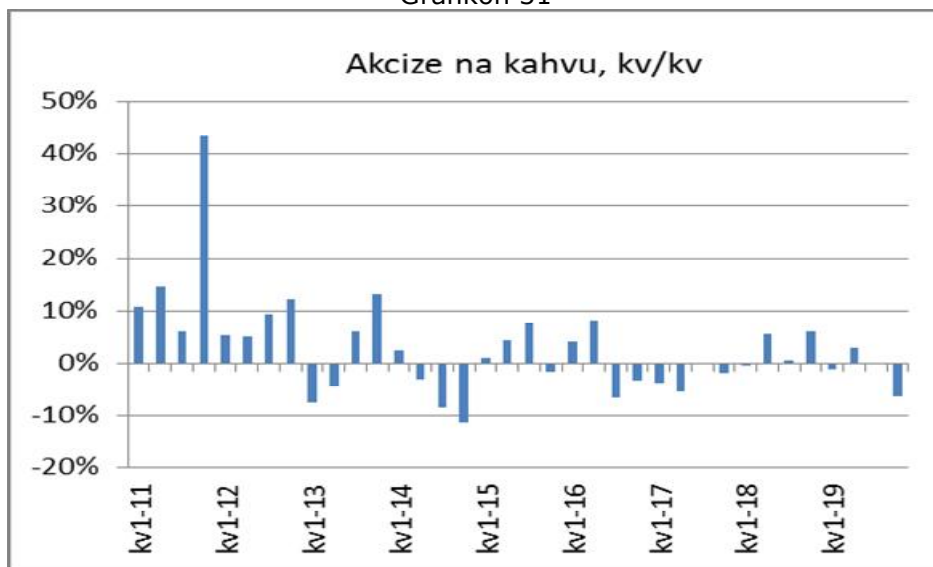

Naplata prihoda od putarine u 2019. bila je pod snažnim utjecajem nekoliko faktora, koji imaju jednokratni efekt. Faktori koji su doprinijeli većoj naplati su izmjene Zakona o akcizama u vezi više stope putarine, koje su se ispoljile u januaru 2019., te kompenzacija obveza za putarinu iz PDV kredita u 2018. Faktor koji je umanjio stopu rasta prihoda od putarine u 2019. bili su prihodi od razlike stope putarine koji su naplaćeni popisom derivata u 2018.godini, i koji su time povećali osnovicu iz 2018. Isključivanjem i međusobnim potiranjem navedenih faktora dobija se kumulativna stopa rasta putarine u 2019. od 2,1%. Navedena stopa rasta je mnogo realnija s obzirom na makroekonomske projekcije, te u poređenju sa korigiranom stopom rasta prihoda od akciza na derivate nafte.

Akcize na kahvu

U 2018.godini naplata akciza je oscilirala, da bi u 2019. bili zabilježeni negativni trendovi u tri kvartala. Rast od 3% je zabilježen samo u drugom kvartalu, dok je u prvom kvartalu ostvaren pad prihoda od 1,2%, trećem 0,1%, a u četvrtom čak 6,4% (Grafikon 31).

Grafikon 31

Akcize na pivo, alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića

Naplata akciza na grupaciju proizvoda koju čine pivo, alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića je sveukupno bila 5% veća nego u 2018. godini.

Grafikon 32

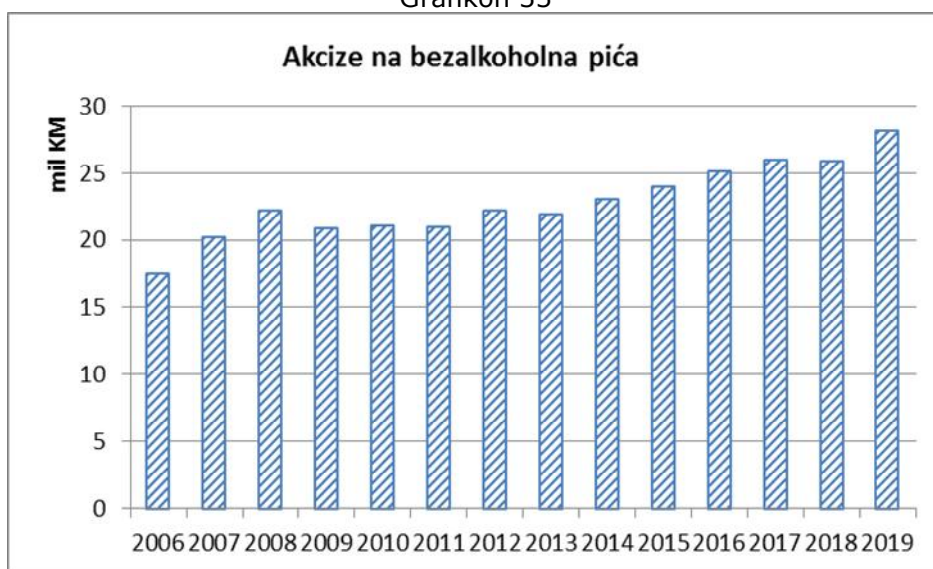

U 2019. ostvaren je rast prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića od 4,1%, koje su svoj istorijski minimum u nominalnom smislu imale 2014. Posljednjih pet godina došlo je do oporavka

naplate, ali ne potrebnim tempom da bi se dostigli prihodi ostvareni u prvim godinama djelovanja UIO (Grafikon 32).

U naplati akciza na bezalkoholna pića u 2019. ostvaren je rast od 8,9% (Grafikon 33). Primjetan je konstantan rastući trend u naplati ove vrste akciza, tako da se može zaključiti da se radi o najvećoj naplati od osnivanja UIO.

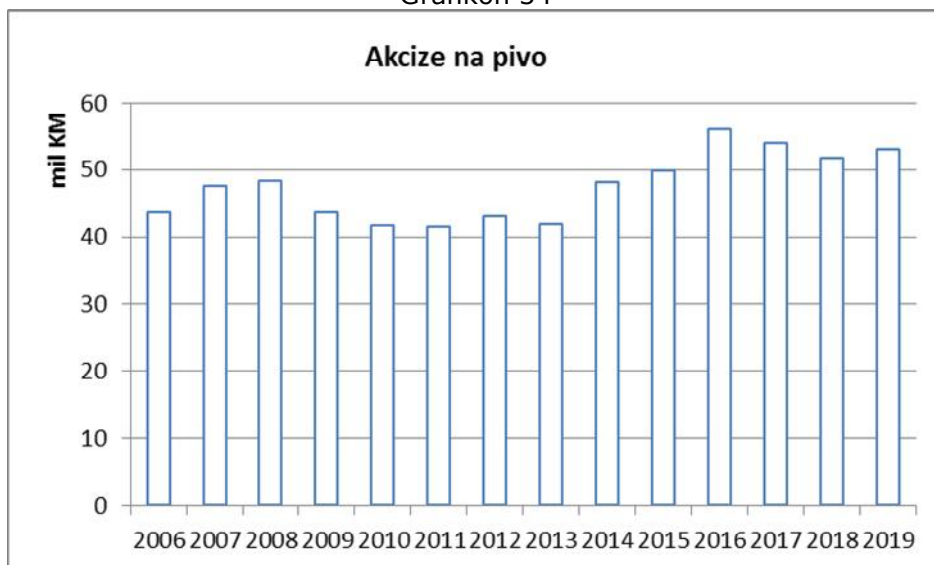
Grafikon 33

S druge strane, naplata akciza na pivo je imala svoj istorijski maksimum 2016. godine, kao rezultat uvođenja više stope akcize, koju plaćaju uvoznici i domaće pivare koje prelazi zakonski prag⁵. Od tada traje opadajući trend naplate prihoda od akciza (Grafikon 34). U prvom kvartalu 2019. naplata prihoda od akciza na pivo je bila veća za 12,2%, iz razloga što je početkom godine naplaćen dio starog duga po osnovu akciza. Isključivanjem efekta naplate duga stopa rasta pada na svega 0,7%. U drugom kvartalu zabilježen je pad naplate od 10,2%. U drugom dijelu godine nastupio je oporavak naplate prihoda, tako da je u trećem kvartalu ostvaren rast od 3,7%, a u četvrtom 9%. U konačnici, na nivou godine ostvaren je rast od 2,5%, ali isključivanjem duga naplata prelazi u negativnu zonu rasta od -1,9%. Akcize na uvozna piva imaju veći ponder u strukturi prihoda, no, rast od 2,7% u naplati ovih akciza nije mogao značajnije neutralizirati negativne trendove u naplati domaće akcize na pivo kod koje je ostvaren rast od 2,2%. Međutim, isključivanjem efekta naplate starog duga u naplati akciza na domaća piva je zabilježen pad od 3,7%.

⁵ Od domaćih pivara jedino „Banjalučka pivara“ ima godišnju proizvodnju piva koja premašuje prag od 400,000 hl, te, sukladno Zakonu, plaća višu akcizu.

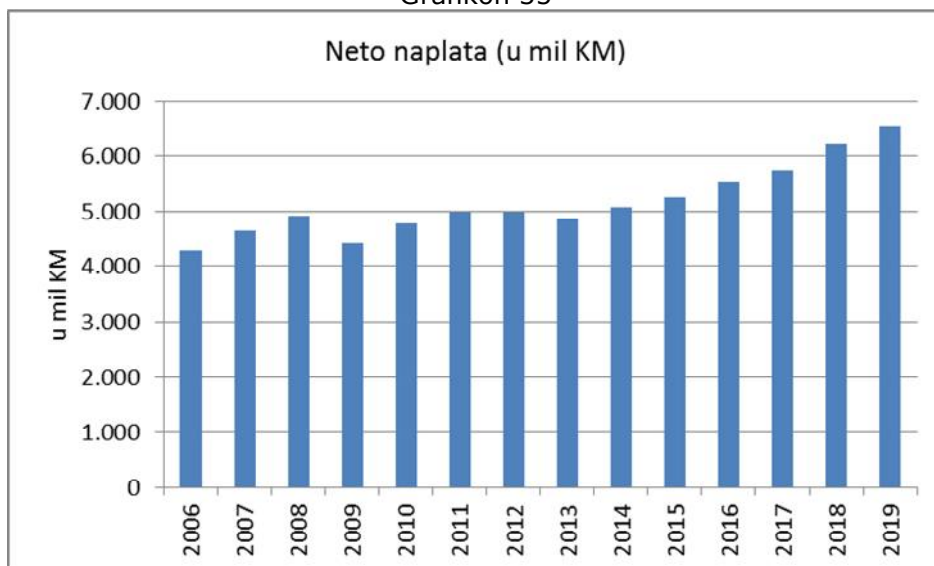
Grafikon 34

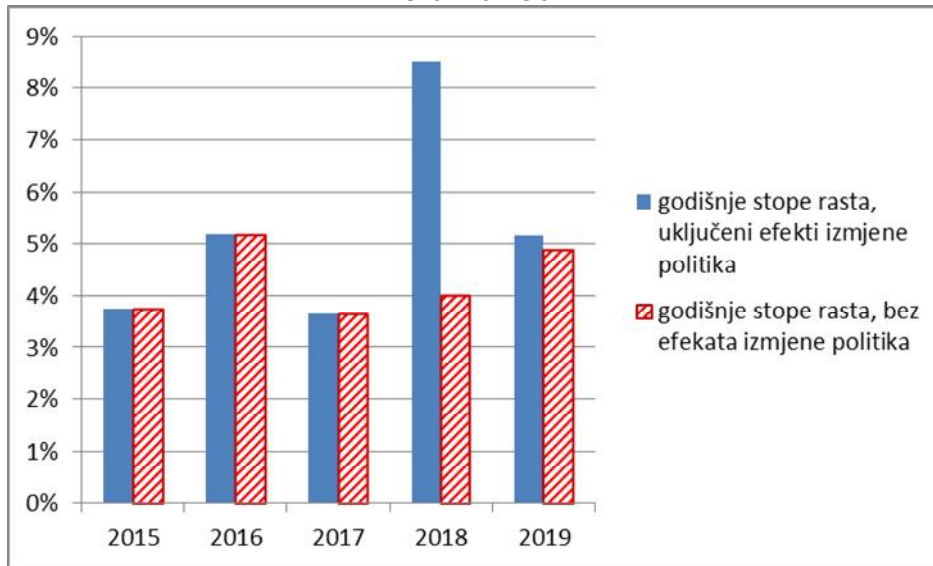
ZAKLJUČCI

Pregled godišnje nominalne naplate (Grafikon 35) pokazuje da je nominalno u 2019. naplaćen rekordni iznos prihoda od indirektnih poreza od osnivanja UIO.

Grafikon 35

Grafikon 36

U 2019. zabilježen je rast prihoda od indirektnih poreza od 5,2%. Izmjene Zakona o akcizama odrazile su se samo u januaru 2019. donoseći 0,3 procentna poena rasta prihoda od indirektnih poreza. Ostali faktori rasta naplate prihoda u 2019. bili su sljedeći:

- rastuća potrošnja nerezidenata (dijaspora, turisti i osobe u tranzitu), posebno u ljetnoj sezoni, koja se odrazila na rast prihoda od PDV-a i akciza na duhanske prerađevine;
- konjunktura u građevinarstvu, u segmentu stanogradnje, dijelom financirana isplatama stare devizne štednje, koja je doprinijela rastu naplate PDV-a;
- promjena poslovne politike kompanija duhanske industrije koje su neočekivano povećale cijene cigareta pred kraj godine, iako je proces povećanja stopa akciza na cigarete okončan u 2019. Navedeni potez kompanija proizveo je prelijevanje prihoda od akciza iz 2020. u 2019. doprinoseći rastu prihoda u 2019. sa 0,3 procentna poena.

Može se zaključiti da je stopa rasta prihoda od indirektnih poreza u 2019. na nivou stope u periodu 2014-2017, dok visoka stopa rasta u 2018. predstavlja izuzetak zbog izmjene akcizne politike u BiH. Navedena politika je donijela 4,6 procentnih bodova rasta prihoda u 2018. (Grafikon 36, efekti izmjene politika). Isključivanjem efekata izmjena Zakona o akcizama u 2018. i 2019. naplata prihoda u posljednje tri godine dobija pravilan rastući trend.

Analiza raspodjele prihoda od indirektnih poreza za 2019. godinu

(Pripremila: Mirjana Popović, stručni savjetnik – makroekonomista)

Ovaj prilog predstavlja nastavak analize raspodjele prihoda od indirektnih poreza za period 2006-2018. godina – trendovi i struktura, koja je predstavljena u Biltenu dvobroj 168/169, juli/avgust 2019. godine. Osnovni cilj nastavka analize jesu kretanja raspodjele uzimajući u obzir posljednje podatke o raspodjeli za 2019. godinu, sa posebnim osvrtom na prihode od putarina, odnosno na efekte primjene Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini⁶.

1. Uvod

S obzirom da prihodi od indirektnih poreza čine najznačajniji udio u javnim приходima u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH), te dominantno učestvuju u strukturi budžeta svih nivoa vlasti u zemlji, dinamika punjenja Jedinog računa i raspodjela tih sredstava, od presudnog su značaja. Zbog niske privredne razvijenosti zemlje, fiskalna stabilnost svih nivoa vlasti u BiH zavisi od raspodjele prihoda od indirektnih poreza te je zbog toga raspodjela ovih sredstava od višestrukog značaja⁷.

Složena i asimetrična struktura BiH zahtijeva složenu raspodjelu prihoda od indirektnih poreza. U skladu s tim, sistem raspodjele prihoda od indirektnih poreza poznaje dva nivoa raspodjele:

- prvi nivo raspodjele, takozvani vertikalni nivo (nivo raspodjele na nivou BiH) i
- drugi nivo raspodjele, takozvani horizontalni nivo (nivo raspodjele u okviru entiteta)

Fokus ove analize je na sistemu raspodjele po vertikalnoj strukturi, a u skladu sa propisanim metodologijom i postupkom raspodjele prihoda od indirektnih poreza koja je definisana Pravilnikom o izračunu koeficijenata doznačavanja entitetima⁸.

2.1. Raspodjela prihoda od indirektnih poreza za 2019. godinu

Prioritet u raspodjeli prihoda od indirektnih poreza prikupljenih na Jedinog račun imaju povratni poreznim obveznicima. U grafikonu 1 prikazana je struktura povrata u 2019. godini u procentima.

Ukupan iznos koji je prikupljen na Jedinog račun (PDV, carine, akcize, putarina 0,15 KM) umanjuje se za iznos minimalne rezerve utvrđen u skladu sa Pravilnikom o prikupljanju, spravljanju, raspodjeli prihoda i izvještavanju⁹. Iznos koji se izdvaja za minimalne rezerve neophodan je Upravi za indirektno oporezivanje BiH za kontinuiranu i nesmetanu isplatu povrata. U 2019. godini za minimalne rezerve izdvojeno je 19,0% ukupno raspoređenih prihoda od indirektnih poreza (Grafikon 2).

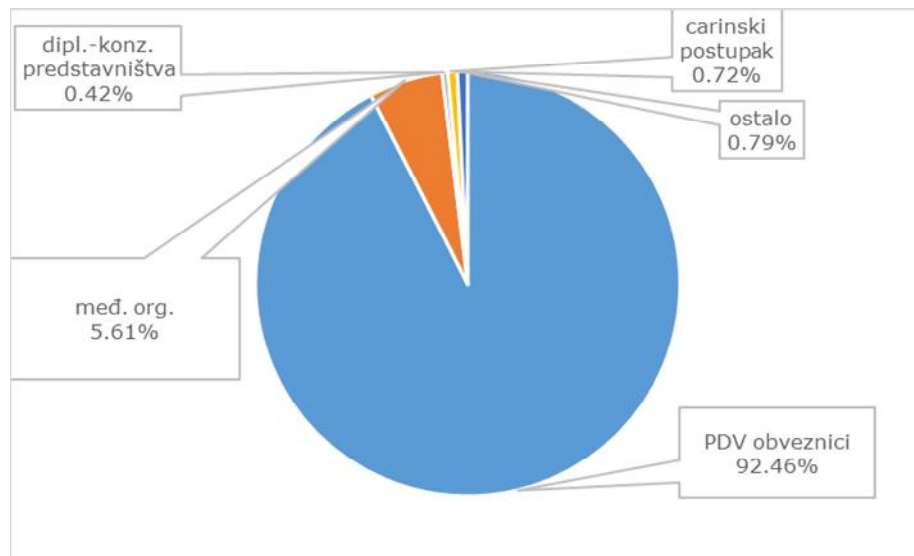
⁶ „Službeni glasnik BiH”, br. 91/17; Zakonom o izmjenama i dopunama Zakonama o akcizama iznos putarine za autoputeve povećan je sa 0,10 KM na 0,25 KM te se od 01.02.2018. godine na poseban podračun prikuplja putarina u iznosu od 0,25 KM po litri derivata koji se prodaju na tržištu Bosne i Hercegovine

⁷ Prihodi od indirektnih poreza čine 43% konsolidovanih prihoda svih nivoa vlasti BiH, a učešće indirektnih poreza u ukupnim poreznim приходima iznosi 83%, te ukupan iznos poreznih prihoda institucija BiH potiče od indirektnih poreza podaci su MMF-a (IMF Country Report No. 18/39, February 2018.; Table 5a. General Government Statement of Operations, 2013-2018, p. 29)

⁸ „Službeni Glasnik BiH” br. 62/08

⁹ „Službeni Glasnik BiH”, br. 05/05

Grafikon 1.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH

Iz grafikona 2 se vidi da se najznačajnije izdvajanje od 92,46% odnosi na povrat PDV-a poreznim obveznicima koji prema svojim PDV prijavama ostvaruju pravo na povrat, nakon čega slijedi izdvajanje od 5,61% koje se odnosi na povrat PDV-a po međunarodnim ugovorima.

Naredni korak u raspodjeli je doznačavanje pripadajućeg iznosa budžetu institucija BiH. Od 2012. godine iznos koji se u raspodjeli dodjeljuje budžetu institucija BiH je fiksni i u periodu 2012-2019 godina iznosi 750 miliona KM godišnje¹⁰. U 2019. godini za budžet institucija BiH izdvojeno je 9,9% ukupno raspoređenih prihoda od indirektnih poreza (Grafikon 2).

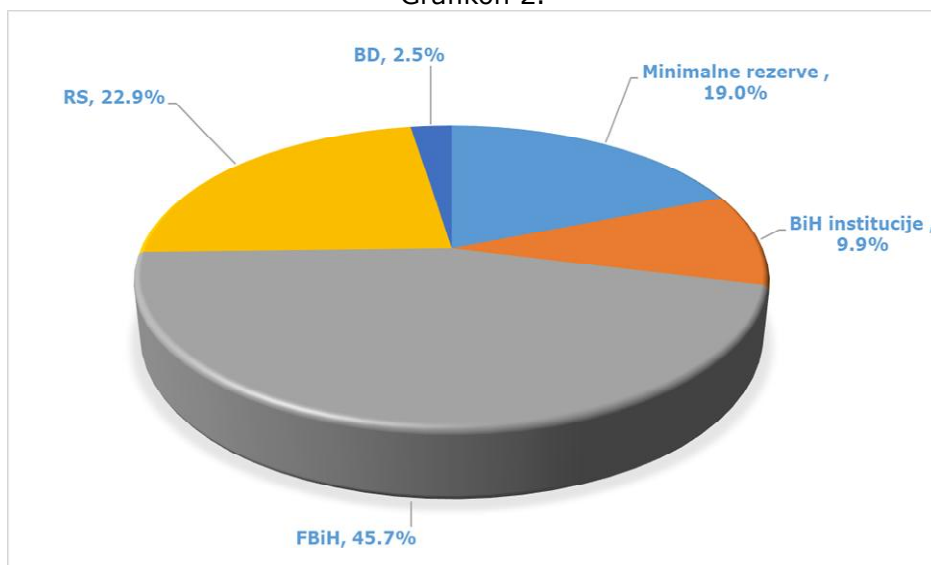
Preostali iznos nakon odbijanja iznosa za minimalne rezerve i iznosa koji pripada budžetu institucija BiH predstavlja dio za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu. Koeficijenti raspodjele entitetima utvrđuju se na kvartalnom nivou, a predstavljaju odnos sume krajnje potrošnje iskazane u PDV prijavama obveznika na teritoriji datog entiteta, odnosno datog korisnika prihoda, i sume krajnje potrošnje iskazane u PDV prijavama na cijeloj teritoriji BiH. Koeficijent za raspodjelu Brčko Distriktu od polovine 2007. godine je fiksni¹¹. Od iznosa koji u raspodjeli pripada entitetima i Brčko Distriktu, prioritetno se izdvajaju sredstva za otplatu vanjskog duga.

Grafikonom 2 i 3 prikazan je procenat učešća u raspodjeli prihoda od indirektnih poreza po korisnicima u 2019. godini. U grafikonu 2 procenat raspodjele entitetima i Brčko Distriktu obuhvata iznos za finansiranje vanjskog duga, a koji se oduzima od iznosa namjenjenog za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu, dok grafikon 3 prikazuje procenat raspodjele koji je u 2019. godini izdvojen za otplatu vanjskog duga.

¹⁰ Definisano Sporazumom o usvajanju dokumenta globalni okvir fiskalnih bilansa i politika u Bosni i Hercegovini; https://www.mft.gov.ba/srb/images/stories/budzet/gfo/2018/Sporazum%20GO_srp_pdf.pdf

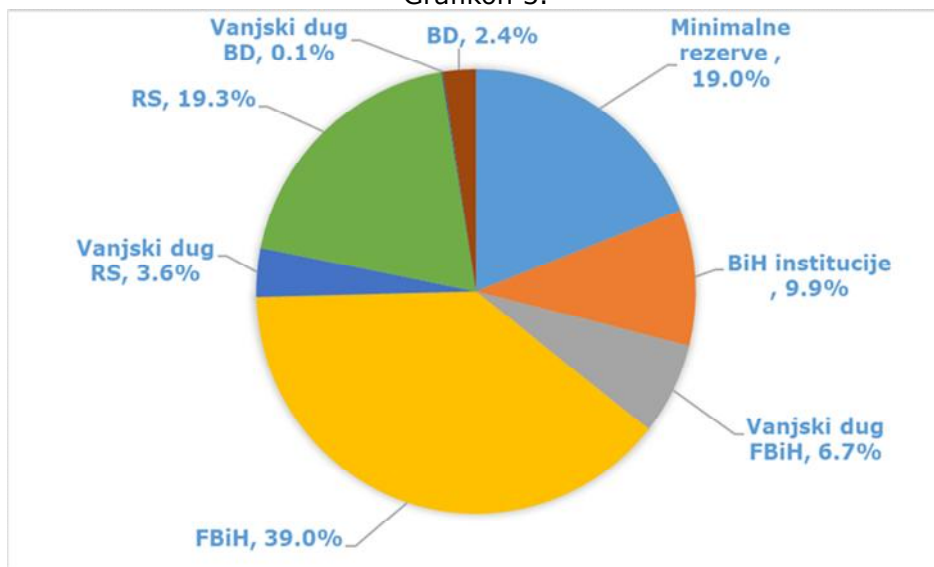
¹¹ Visoki predstavnik je, štiteći fiskalnu autonomiju utvrđenu Konačnom arbitražnom odlukom, 01.06.2007. godine nametnuo fiksni koeficijent za Brčko Distrikt u visini od minimalno 3,55% ili najmanje 124 miliona KM godišnje u apsolutnom iznosu

Grafikon 2.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH

Grafikon 3.

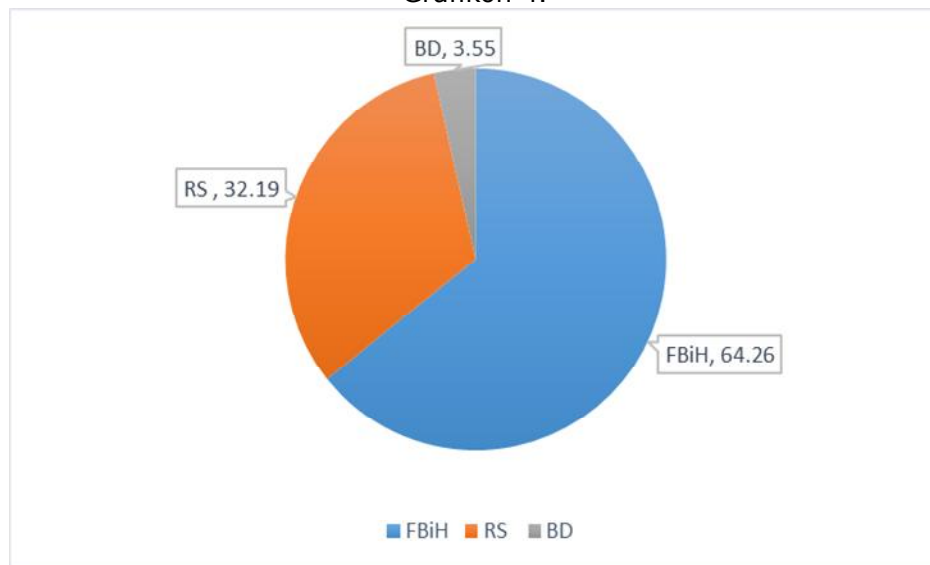

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH

Odlukom Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje BiH¹² utvrđeni su privremeni koeficijenti raspodjele sredstava sa Jedinствnog računa za entitete i Brčko Distrikt za period april – juni 2017. godine, te su se isti koeficijenti primjenjivali i u 2019. godini, u sva četiri kvartala. Koeficijenti koji su se primjenjivali u 2019. godini prikazani su u grafikonu 4.

¹² Odluka o utvrđivanju privremenih koeficijenata za raspodjelu sredstava sa Jedinствnog računa za period april – juni 2017. godine, „Službeni Glasnik BiH”, br. 42/17

Grafikon 4.

Izvor: Odluka o utvrđivanju privremenih koeficijenata za raspodjelu sredstava sa Jedinствenog računa

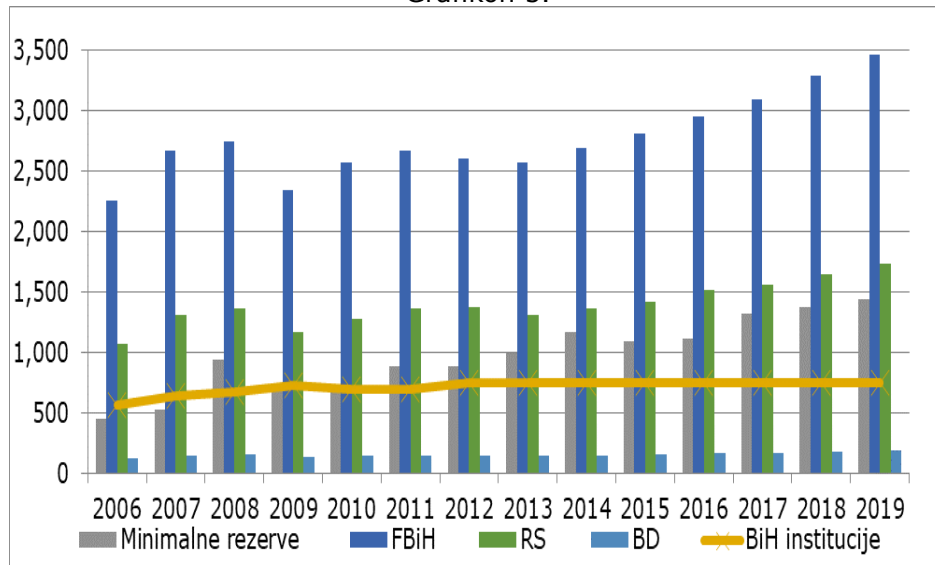
2.2. Raspodjela prihoda od indirektnih poreza za period 2006-2019. godina

2.2.1. Raspodjela bruto prihoda

U grafikonu 5 predstavljeno je kretanje raspodjele bruto prihoda od indirektnih poreza za period 2006-2019. godina u milionima KM¹³. Bruto prihodi od indirektnih poreza su ukupni prihodi namjenjeni za raspodjelu, a koji obuhvataju iznos sredstava namjenjen za povrate. Iz podataka se vidi da je raspoređeni bruto iznos u 2019. godini veći za 70,2% u odnosu na 2006. godinu, kao i da je iznos bruto prihoda od indirektnih poreza namjenjen za raspodjelu u posmatranom periodu najveći u 2019. godini. Najveći rast od 62,1% u 2019. godini u poređenju sa 2006. godinom imao je udio Republike Srpske. U istom periodu udio Brčko Distrikta porastao je za 56,4%, a udio Federacije BiH za 53,7%.

¹³ Iznos bruto prihoda isključuje naplatu namjenske putarine.

Grafikon 5.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH

Iz podataka se vidi da je nakon početnog trogodišnjeg perioda rasta bruto prihoda od indirektnih poreza namjenjenih za raspodjelu (2006-2008. godina), a pod uticajem globalne ekonomsko-financijske krize, došlo do naglog opadanja u 2009. godini. Ovakva pojava posljedično je povezana sa naplatom te je u ovom periodu zabilježen pad prikupljenih i raspoređenih prihoda¹⁴. Nakon šoka, iz grafikona se vidi da u periodu 2010-2013. godina dolazi do stagnacije, te se kretanje ukupne raspodjele bruto prihoda od indirektnih poreza značajnije ne mijenja. Od 2013-2019. godine iznos bruto prihoda namjenjen za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu ima tendenciju konstantnog rasta. Takođe, iz grafikona je u periodu 2012-2019. godina, vidljiv fiksni iznos raspodjele prihoda od indirektnih poreza prema institucijama BiH.

U tabeli 1 prikazana je raspodjela bruto prihoda od indirektnih poreza za period 2006-2019. godina u procentima. Iz prikazanih podataka, a u poređenju sa drugim učesnicima u raspodjeli vidljive su promjene u strukturi raspodjele.

Tabela 1.

u %	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Indeks 2019-2006
Minimalne rezerve	10.0	10.0	15.9	14.5	13.5	15.3	15.4	17.3	19.1	17.6	17.1	19.2	19.0	19.0	9.1
BiH institucije	12.7	12.1	11.5	14.3	12.7	12.0	13.0	13.0	12.3	12.0	11.6	10.9	10.4	9.9	-2.8
FBiH	50.6	50.5	46.8	45.9	47.5	46.4	45.2	44.5	43.9	45.2	45.6	44.9	45.4	45.7	-4.9
RS	24.0	24.7	23.2	22.8	23.7	23.7	23.9	22.7	22.2	22.7	23.3	22.6	22.8	22.9	-1.1
BD	2.7	2.7	2.6	2.5	2.6	2.6	2.5	2.5	2.4	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	-0.2
Ukupno	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	0.0

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH

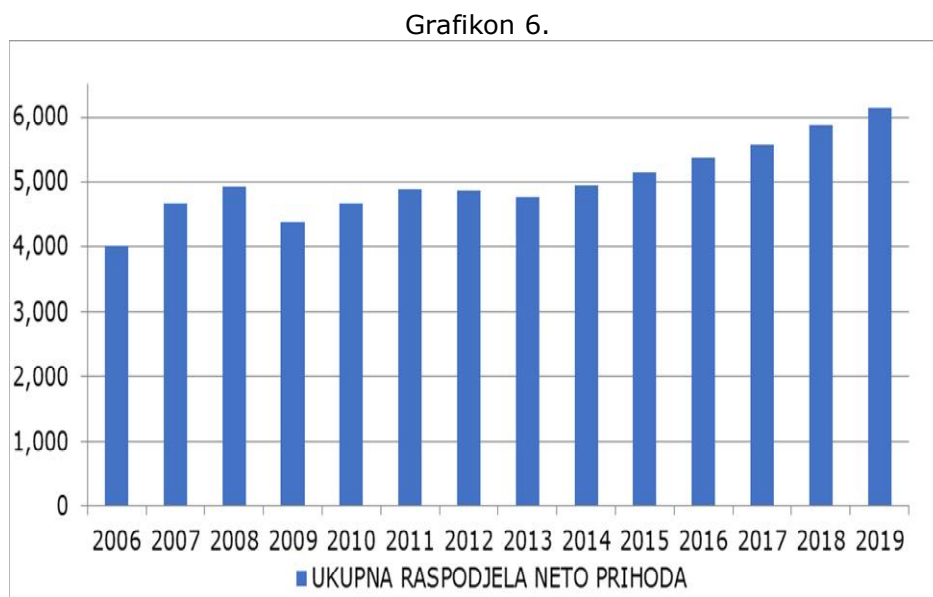
Procentualno najveći rast u raspodjeli u 2019. godini u poređenju sa 2006. godinom odnosi se na minimalne rezerve (9,1 p.p.), dok je najveći pad zabilježen u raspodjeli bruto prihoda Federaciji BiH (-4,9 p.p.). Posmatrajući prosjek koeficijenata za 2019. godinu u odnosu na početni period,

¹⁴ Pad prihoda od PDV-a koji su smanjeni zbog kretanja u vanjskoj trgovini, odnosno zbog visoko negativne stope rasta uvoza. Pad prihoda od carina uzrokovan je stupanjem na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU.

odnosno 2006. godinu, primijeti se blago smanjenje učešća entiteta, Brčko Distrikta i institucija BiH u raspodjeli, te shodno tome, povećanje učešća raspodjele u korist minimalnih rezervi.

2.2.2. Raspodjela neto prihoda

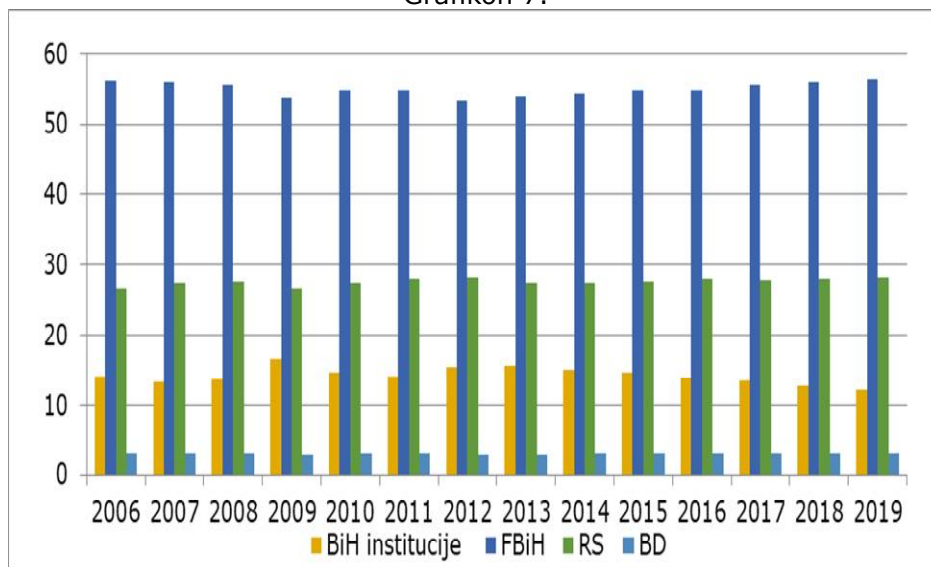
Grafikon 6 prikazuje ukupno raspoređene neto prihode od indirektnih poreza za period 2006-2019. godina u milionima KM. Neto prihodi od indirektnih poreza su prihodi namjenjeni za raspodjelu korisnicima nakon izvršenih povrata. Posmatrajući dinamiku kretanja neto prihoda uočava se trend rasta uz povremene izuzetke 2009. i 2013. godine. Iznos neto prihoda od indirektnih poreza namjenjen za raspodjelu korisnicima u 2019. godini je najveći u posmatranom periodu, dok je u odnosu na početni period, odnosno u odnosu na 2006. godinu veći za 53,0%.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH

Raspodjela neto prihoda od indirektnih poreza korisnicima u periodu 2006-2019. godina u procentima koja obuhvata institucije BiH, Federaciju BiH, Republiku Srpsku i Brčko Distrikt prikazana je u grafikonu 7.

Grafikon 7.

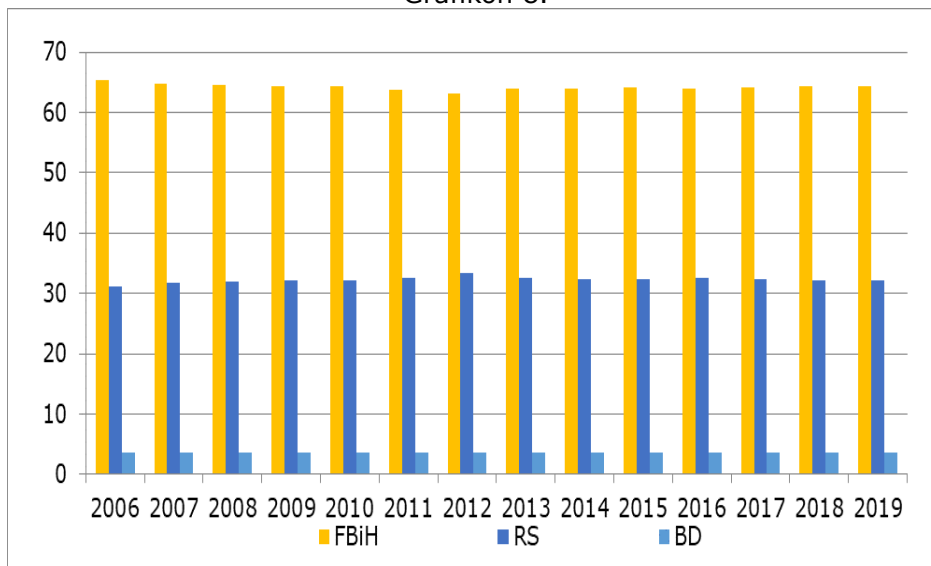

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH

Posmatrajući dinamiku kretanja, podaci prikazuju fluktuacijski trend kretanja raspodjele entitetima. Takođe, od polovine 2007. godine, vidljiv je nepromjenljiv koeficijent za raspodjelu Brčko Distriktu. Federacija BiH ima najveći udio u raspodjeli, nakon čega je značajan iznos raspoređen Republici Srpskoj, zatim institucijama BiH, te Brčko Distriktu.

Grafikon 8 prikazuje raspodjelu neto prihoda od indirektnih poreza entitetima i Brčko Distriktu u periodu 2006-2019. godina koja je prikazana u procentima, a nakon izdvojenog iznosa koji prilikom raspodjele pripada institucijama BiH.

Grafikon 8.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH

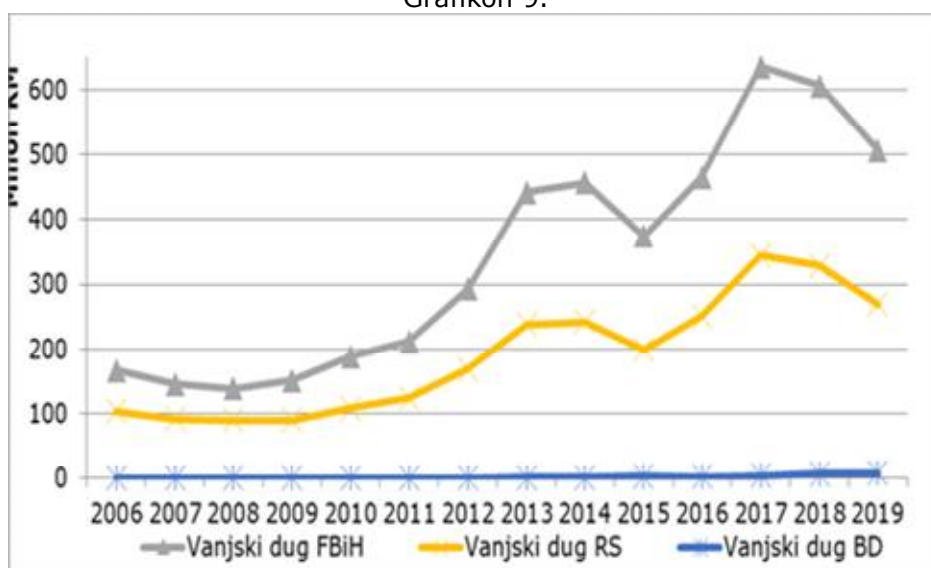
U posmatranom periodu Federacija BiH je ostvarila najveći koeficijent raspodjele u 2006. godini, a najmanji u 2012. godini, što dovodi do obrnutog kretanja za Republiku Srpsku, a s obzirom na fiksni koeficijent za raspodjelu koji od polovine 2007. godine pripada Brčko Distriktu. Ukoliko posmatramo raspodjelu neto prihoda od indirektnih poreza u 2019. godini u odnosu na 2006.

godinu kao početnu, odnosno baznu godinu, primijetimo smanjenje koeficijenta u Federaciji BiH u korist Republike Srpske (-1,14 p.p.).

2.3. Vanjski dug

Povećanje raspodjele prihoda od indirektnih poreza namijenjenih za finansiranje vanjskog duga ukazuje na povećanu otplatu vanjskog duga stranim povjericima. Iz grafikona 9 vidi se kretanje raspodjele prihoda od indirektnih poreza namijenjenih za finansiranje vanjskog duga u posmatranom periodu.

Grafikon 9.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH

Iznos raspodjele za otplatu vanjskog duga Brčko Distrikta u posmatranom periodu konstantno ima tendenciju rasta, dok su, posmatrajući entitete, vidljive promjene koje se dešavaju u skladu sa ranije preuzetim međunarodnim obavezama i dinamikom otplate vanjskog duga. Iako je zaduženost zemlje na međunarodnom finansijskom tržištu dostigla svoj maksimum u 2014. godini, najznačajnija otplata vanjskog duga entiteta evidentirana je u 2017. godini kada je i otplaćen najznačajniji dio duga međunarodnim povjericima¹⁵. U skladu s tim, od 2017-2019. godine vidi se kako iznos namijenjen za otplatu vanjskog duga entiteta, a koji se raspodjeljuje iz prihoda od indirektnih poreza, postepeno smanjuje. S obzirom na navedeno, tendencija smanjenja otplate vanjskog duga entiteta nužno ne predstavlja manju zaduženost entiteta, već predstavlja dinamiku otplate¹⁶.

Tabela 2 prikazuje procenat učešća entiteta i Brčko Distrikta u ukupnim izdvajanjima za otplatu vanjskog duga. Posmatrajući kretanje vanjskog duga primjetno je povećanje izdvajanja sredstava u Federaciji BiH kao i blago povećanje u učešću izdvojene raspodjele u Brčko Distriktu, te shodno tome smanjenje izdvojenih sredstava u Republici Srpskoj za 2019. godinu, a u odnosu na 2006. godinu. Ista dinamika kretanja primjećuje se ukoliko se 2019. godina poredi sa prethodnom godinom.

¹⁵ <https://www.imf.org/external/np/fin/tad/exportal.aspx?memberKey1=75&date1key=2019-12-31&category=EXC>

¹⁶ U posljednjih nekoliko godina, došlo je do „prekomponovanja” entitetskih zaduženja, odnosno do smanjenja vanjskog duga, te povećanja zaduženosti u zemlji.

Tabela 2.

u %	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Vanjski dug FBiH	61.64	61.10	60.67	62.58	63.39	63.13	63.43	64.94	65.18	65.01	64.71	64.54	64.34	64.52
Vanjski dug RS	38.35	38.86	39.28	37.36	36.57	36.84	36.54	34.94	34.60	34.49	34.93	34.99	34.90	34.40
Vanjski dug BD	0.00	0.04	0.06	0.05	0.04	0.04	0.03	0.12	0.21	0.50	0.36	0.46	0.76	1.08
Ukupno	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH

2.4. Raspodjela prihoda od putarine za autoputeve

Nakon početka primjene Zakona o akcizama u BiH¹⁷, Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje BiH donio je Odluku o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve¹⁸ (u daljem tekstu: Odluka). Prema Odluci, prihodi se prikupljaju na poseban podračun u okviru Jedinstvenog računa, te od ukupno prikupljenih prihoda, 10% ostaje na podračunu Jedinstvenog računa i služi za poravnanje prihoda po utvrđivanju konačne metodologije raspodjele, dok se preostalih 90% dijeli između entiteta i Brčko Distrikta prema utvrđenim procentima (Federacija BiH 59%, Republika Srpska 39%, Brčko Distrikt 2%).

Odluka se primjenjivala do 01.02.2018. godine, odnosno do početka primjene novog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama u BiH¹⁹ (u daljem tekstu: Zakon), kojim je iznos putarine za autoputeve po litri derivata koji se prodaju na tržištu BiH, a koji se prikuplja na poseban podračun Jedinstvenog računa, povećan sa 0,10 KM na 0,25 KM.

Nakon početka primjene novog Zakona, donesena je i nova Odluka o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za izgradnju autoputeva i izgradnju i rekonstrukciju drugih puteva²⁰, a kojom je propisana ista metodologija raspodjele kao što je bila propisana prethodnom Odlukom.

U grafikonu 10 prikazan je iznos koji je prema propisanoj metodologiji u skladu sa Odlukom o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve i Odlukom o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za izgradnju autoputeva i izgradnju i rekonstrukciju drugih puteva, raspoređen u vremenskom periodu 01.07.2009-31.12.2019. godine u milionima KM. Iz grafikona se vidi raspodjela prihoda od putarine za autoputeve koja je, srazmjerno propisanim koeficijentima, raspoređena u posmatranom vremenskom periodu.

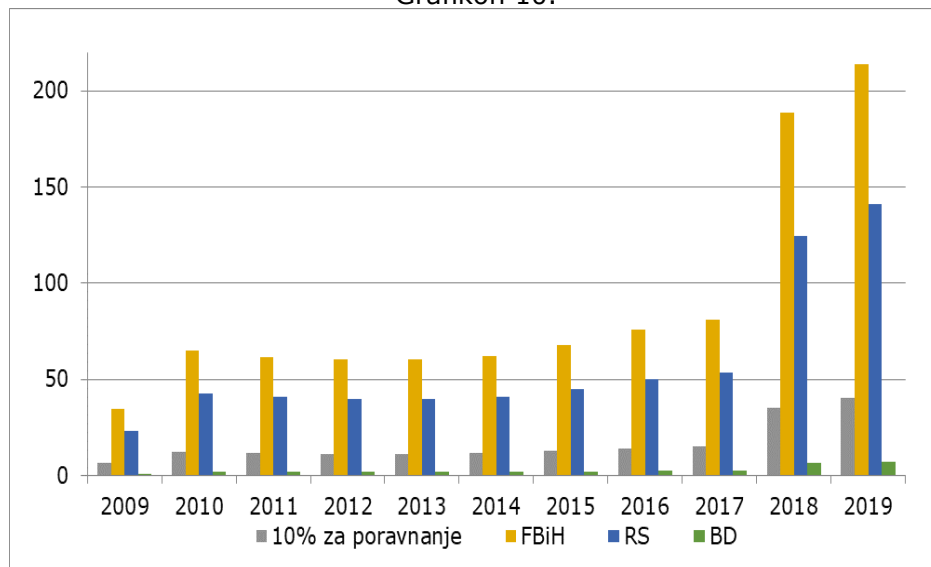
¹⁷ „Službeni glasnik BiH”, br. 49/09, 49/14 i 60/14

¹⁸ „Službeni glasnik BiH”, br. 102/09

¹⁹ „Službeni glasnik BiH”, br. 91/17

²⁰ „Službeni glasnik BiH”, br. 50/18

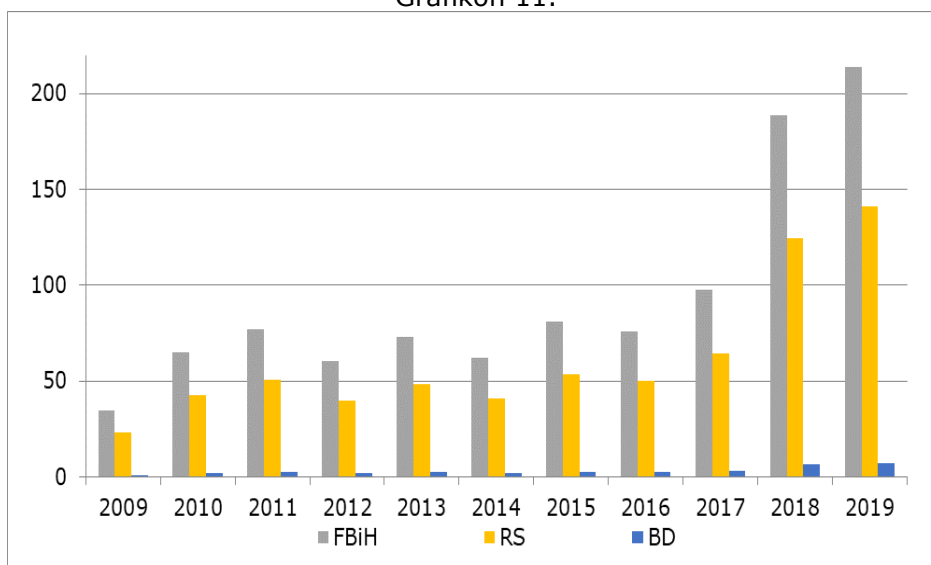
Grafikon 10.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH

Iznos od 10% se prema Odluci o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve i Odluci o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za izgradnju autoputeva i izgradnju i rekonstrukciju drugih puteva ostavlja na podračunu Jedinstvenog računa i služi za poravnanje prihoda po utvrđivanju konačne metodologije raspodjele, nakon čega se ovaj iznos akumulira do donošenja Odluke Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje BiH o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve koja su ostala na podračunu Jedinstvenog računa.

Grafikon 11.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH

Tako je Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje BiH u periodu 01.07.2009-31.12.2019. godina, donio četiri Odluke o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve koja su

ostala na podračunu Jedininstvenog računa²¹. U skladu sa ovim Odlukama, u 2011., 2013., 2015. i 2017. godini je sa podračuna Jedininstvenog računa izvršena raspodjela dijela akumuliranog iznosa namijenjenog za poravnanje, te je iz grafikona 11 vidljivo znatno povećanje ukupno raspoređenih prihoda entitetima i Brčko Distriktu u ovim godinama.

Grafikon 11 prikazuje iznos koji je prilikom redovne raspodjele raspoređen entitetima i Brčko Distriktu, uvećan za iznos raspodjele prema Odlukama o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve koja su ostala na podračunu Jedininstvenog računa, u milionima KM.

U posmatranom periodu, najznačajnije izmjene jesu zakonske izmjene u iznosu putarine za autoputeve. Tek u 2019. godini može se vidjeti potpuni efekat izmjene Zakona na godišnjem nivou jer Zakon nije bio u primjeni svih dvanaest mjeseci 2018. godine.

Iz razloga što su podaci za 2009. godinu polugodišnji, godišnji podaci prihoda od putarine uporedivi su za period 2010-2019. godina.

Posmatrajući godišnje podatke uporedivost je moguća u periodu 2010-2017. godina kada se primjenjivao isti iznos putarine za autoputeve po litri derivata 0,10 KM. Tako u ovom periodu, iz podataka u grafikonu 10 koji prikazuje raspodjelu prihoda od putarine korisnicima bez raspoređenog iznosa prema Odlukama o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoputeve koja su ostala na podračunu Jedininstvenog računa, nisu primjetne značajne oscilacije. U periodu 2010-2017. godina značajnije oscilacije mogu se primijetiti u grafikonu 11 u godinama kada su se desile dodatne raspodjele. U navedenom periodu, u 2017. godini zabilježen je najznačajniji iznos za raspodjelu prihoda od putarine za autoputeve, a što je povezano sa naplatom ovih prihoda.

Iz grafikona 10 i grafikona 11, vidi se da je iznos raspodjele u 2018. i 2019. godini znatno veći u odnosu na prethodni period, a s obzirom na zakonske izmjene. U 2019. godini, ukupno raspoređeni iznos prihoda od putarine najveći je u odnosu na prethodni period, te je znatno veći u odnosu na 2017. godinu kada je zabilježen najveći raspoređen iznos prije izmjene zakona.

²¹ „Službeni glasnik BiH”, br. 83/11; „Službeni glasnik BiH”, br. 62/13; „Službeni glasnik BiH”, br. 67/15; „Službeni glasnik BiH”, br. 45/17